

**Univerzita Palackého v Olomouci**  
**Právnická fakulta**

**Jan Málek**

**Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu  
v letech 1918 – 1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a  
Okresního četnického velitelství Zlín**

**Diplomová práce**

**Olomouc 2014**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918 – 1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 11. března 2014

.....  
Jan Málek

## **Poděkování**

Rád bych na tomto místě poděkoval své vedoucí diplomové práce paní Mgr. Janě Janišové, Ph.D. za odborné vedení, profesionální a příjemný přístup, za neocenitelnou spolupráci a ochotu pomoci při řešení veškerých nesrovnalostí.

# Obsah

Úvod .....	6
1. Vznik četnictva na našem území .....	9
2. Četnictvo v letech 1918 – 1938 .....	11
2.1. Právní úprava na území Československé republiky .....	11
2.2. Organizační struktura četnictva .....	13
2.2.1. Řídící orgány četnictva .....	13
2.2.2. Výkonné orgány četnictva .....	16
2.2.3. Vzdělávání u četnictva .....	17
2.3. Působení a pravomoci četnictva .....	18
2.3.1. Rozdělení pravomocí mezi četnictvo a jiné bezpečnostní sbory .....	21
2.4. Četnický sbor .....	22
2.4.1. Podmínky pro výkon služby .....	22
2.4.2. Propuštění ze služby .....	24
2.4.3. Další aspekty četnické služby .....	24
2.4.4. Služební hodnosti .....	25
3. Četnictvo ve Zlíně .....	26
3.1. Četnická stanice Zlín .....	26
3.2. Okresní četnické velitelství Zlín .....	27
4. Ukázky práce četnictva na příkladech z praxe .....	29
4.1. Kriminalistické metody využívané četnictvem .....	29
4.2. Trestné činy a přestupky .....	30
4.2.1. Krádež drobné hodnoty a tuláctví .....	32
4.2.2. Pokus krádeže vloupáním .....	36
4.2.3. Krádež naplňující znaky větší nebezpečnosti .....	39
4.2.4. Krádež větší hodnoty spáchaná mladistvými .....	42
4.3. Náležitosti četnických protokolů .....	44

4.4.	Situační zprávy a periodické pololetní zprávy .....	45
4.5.	Pátrací oběžníky .....	48
4.6.	Ostatní činnosti .....	49
5.	Četnictvo v letech 1939 – 1945 .....	50
5.1.	Obecná úprava četnictva .....	50
5.2.	Práce četnictva v zájmu Německé říše na příkladech z praxe .....	51
5.2.1.	Potírání rozšiřování letáků .....	53
5.2.2.	Vyloučení nevhodných knih z prodeje .....	53
	Závěr .....	55
	Seznam použité literatury a pramenů .....	56
	Prameny .....	56
	Literatura .....	59
	Shrnutí .....	61
	Klíčová slova .....	62
	Abstract .....	63
	Keywords .....	64

# Úvod

Československé četnictvo bylo vojensky organizovaným strážním a bezpečnostním sborem, který plnil rozličné úkoly k zajištění veřejného pořádku na celém území Československé republiky. Tuto činnost vykonávalo v období první republiky až téměř do konce druhé světové války, kdy tento útvar zanikl a jeho kompetence byly převedeny na nově vznikající Sbor národní bezpečnosti. Četnictvo na našem území existovalo již před rokem 1918 a v souvislosti s rozpadem Rakousko-Uherské říše a vznikem nové Československé republiky došlo na základě recepčního zákona k převzetí stávajících právních norem do nově vzniklého právního řádu. Tento bezpečnostní orgán vykonával tedy svoji činnost ihned po vzniku státu na základě původních říšských organizačních předpisů a ty byly postupně nahrazovány předpisy novými. Záležitosti četnického sboru mělo ve své působnosti ministerstvo vnitra, které si tuto pozici uhájilo po počátečním sporu o kompetence v této oblasti s ministerstvem obrany. Kromě četnictva působily paralelně na území státu i jiné bezpečnostní orgány, zejména policie a obecní policie, které se od četnictva odlišovaly svojí organizací, řízením i okruhem působnosti.<sup>1</sup>

Tato diplomová práce se zaměřuje na deskripci právní úpravy československého četnictva v první polovině 20. století. Práce poskytuje ucelený a komentovaný výklad ustanovení zákona o četnictvu z roku 1920, jenž nahradil původní recipovaný říšský zákon o četnictvu. Znázornění fungování četnictva na území Československé republiky je reflektováno na činnosti Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín, kdy tyto informace pocházejí z provedeného archivního výzkumu z nezpracovaných dochovaných archiválií. Takto získané poznatky, jež jsou v diplomové práci zpracovány, nebyly doposud v kruzích odborné veřejnosti publikovány.

Práce je členěna do pěti kapitol, kdy první kapitola poskytuje historicko-právní uvedení do zvoleného tématu, následující kapitola je ryze právní a zabývá se výkladem a komentováním ustanovení zákona o četnictvu a dalších stěžejních předpisů. Zbylé kapitoly přinášejí výsledky archivního výzkumu, v nichž se zrcadlí reálná činnost četnictva. První kapitola stručně seznamuje s problematikou zavedení četnictva na našem území. Kapitola druhá je věnována obecné úpravě fungování četnického sboru, tedy zejména konkrétním právním předpisům, na jejichž základě dochází ke vzniku tohoto bezpečnostního orgánu, a které stanovují okruh jeho působnosti.

---

<sup>1</sup> ŠEVČÍK, Alfons. Moderní četnictvo v boji se zločinem. *Věstník československé společnosti pro právo trestní*, 1935, roč. 11, č. 1-2. s. 23, 24.

Popisuje organizační strukturu, stěžejní pravomoci a zabývá se četnickým sborem a podstatnými aspekty četnické služby. Následující dvě kapitoly pojednávají o Četnické stanici Zlín a Okresním četnickém velitelství Zlín, kdy významným obsahem této části práce je poskytnutý přehled získaných archivních poznatků. Kapitoly popisují zejména konkrétní práci četníků, stěžejní kriminalistické metody a také aplikaci relevantních předpisů a instrukcí v praxi. Takto poskytnutý výklad je poté obohacen četnými příklady, kterými se tehdejší československé četnictvo zabývalo při své každodenní činnosti. Z důvodu obsáhlosti zvoleného tématu je v diplomové práci uvedena problematika trestné činnosti se zaměřením pouze na delikt krádeže. Poslední kapitola rozebírá změny, jež se u četnictva odehrály v souvislosti s okupací Československé republiky nacistickým Německem a vznikem Protektorátu Čechy a Morava. I tato část je pro názornost doplněna reálnými příklady činnosti četnictva v tomto období.

Po metodologické stránce je diplomová práce zpracována zejména historicko-právní metodou, kdy jsou rozebrány stěžejní právní předpisy, jejichž předmětem úpravy bylo četnictvo a jeho činnost. Výklad nesměřuje k pouhé deskripci právní úpravy, kdy by takovéto pojetí bylo naprosto dogmatické, nýbrž obohacuje teoretickou část konkrétními poznatky z realizace těchto ustanovení v praxi. Významnou část práce tvoří výsledky badatelské činnosti – z realizovaného původního archivního výzkumu ve Státním okresním archivu ve Zlíně.

Specializovaná literatura, která komplexním způsobem zpracovává záležitosti týkající se četnictva, není příliš početná. Stěžejním dílem jsou zejména dvě publikace autorů Pavla Macka a Lubomíra Uhlíře *Dějiny policie a četnictva II. (1918 – 1939)* a *Dějiny policie a četnictva III. (1939 – 1945)*. Ty velice srozumitelným způsobem poskytují základní informace a přehled o činnosti sboru, a jak již ze samotného názvu plyne, nezabývají se pouze četnictvem, ale popisují rovněž činnost policie a obecní policie. Dalšími hodnotnými informačními zdroji jsou publikace zpracované samotným četnictvem. Jedná se o *Sbírku četnických předpisů*, kterou pod vedením ministerstva vnitra vytvořili četniční důstojníci Oldřich Pinkas a Josef Erhart, a dále o *Rukověť četnictva*, kterou zpracoval Josef Erhart. Tyto sbírky sloužily zejména jako učební pomůcky pro příslušníky četnictva a obsahovaly stěžejní předpisy a také komentáře k nejdůležitějším ustanovením. Lze k nim rovněž přiřadit publikaci s názvem *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*, jejímiž autory jsou již zmíněný Oldřich Pinkas a další z četnických důstojníků Josef Povondra. Tato četnická příručka obsahuje podrobné postupy, pokyny, návody a užitečná doporučení, podle kterých četnictvo postupovalo při vyšetřování jednotlivých trestných činů

v praxi. Mimo zmíněných publikací čerpá autor diplomové práce stěžejní poznatky z archivních dokumentů uložených ve Státním okresním archivu ve Zlíně ve fondu Okresního četnického velitelství Zlín. Zmíněný fond je poměrně nepřehledný a zde uložené archiválie nejsou doposud zpracovány a přístupny veřejnosti. Další informace byly získány v Muzeu Policie České republiky, které ve svých sbírkách mimo jiné uchovává četnické věstníky a kalendáře četnictva, z nichž lze čerpat informace o organizaci a početním stavu sboru v jednotlivých oblastech.

Přínosem této diplomové práce je kromě seznámení s danou problematikou podat s ohledem na omezený rozsah ucelený výklad klíčové právní úpravy četnictva a jeho organizace a názorně vyobrazit aplikaci právních předpisů na činnost sboru v praxi. Provedený výzkum by rovněž mohl urychlit zpracování předmětného fondu ve Státním okresním archivu ve Zlíně.



# 1. Vznik četnictva na našem území

Četnictvo jako organizovaný bezpečnostní sbor bylo na našem území zřízeno ještě v době existence Rakousko-uherské monarchie. Došlo k tomu na základě císařského nařízení ze dne 8. června 1849. Tímto aktem byly završeny dlouholeté snahy a pokusy o zavedení četnického sboru, které probíhaly od počátku 19. století.<sup>2</sup> Ve všech zemích rakouské monarchie bylo zřízeno dohromady 16 pluků četnictva a takto vytvořený vojensky organizovaný strážní sbor podléhal jednotnému velení generálního inspektora Jana Kempena z Fichtenstammu. Jednalo se o elitní sbor, který tvořil součást armády, podléhal vojenskému soudnictví a za Kempenova působení se dokonce stal nezávislým na politických úřadech, což bylo později omezeno.<sup>3</sup> V Čechách působil 2. četnický pluk, který měl své sídlo v Praze. Mezi hlavní úkoly četnictva patřilo udržování veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku a klidu, stíhání přestupků a kontrola dodržování úředních nařízení. Nově vytvořený aparát byl však velmi záhy využíván i k politickým účelům, aby zajistil stabilitu monarchie a intenzivním způsobem se podílel na germanizačních snahách ve státě. Četnictvo této doby zejména provádělo zpravodajskou činnost, kontrolovalo spolehlivost úředníků, politické smýšlení obyvatelstva a vykonávalo rovněž cenzuru nejrůznějších písemností.<sup>4</sup> Následkem bylo, že si četnický sbor získal nevalnou pověst mezi obyvateli habsburské monarchie, a to zejména v českých zemích. Občané monarchie měli z příslušníků četnictva strach. Tento stav velice přesně popsal poslanec Československé strany sociálně demokratické Josef Hybeš na jednání rakouskouherského parlamentu v roce 1902: „*Četnictvo je sborem, majícím dle ustanovení zákona za účel udržovati pokoj a pořádek... Ale ve skutečnosti je tomu právě naopak. Četnictvo není sborem, který zjednává pořádek, nýbrž sborem, který lidi vraždí, který při každé příležitosti střílí do lidu... Avšak nejen to, četníci dovedou ještě velice dobře přivádět lidi k přiznání, totiž bitím. Bijí lidi, provádějí ještě mučení!*“<sup>5</sup> Tento všeobecný názor přetrvával v českých zemích i přes období první světové války, v jejímž průběhu četnictvo v zázemí rovněž významně podporovalo Rakousko-Uhersko, až do roku 1918,<sup>6</sup> kdy došlo k rozpadu habsburské monarchie, a na našem území byl vytvořen nový nástupnický stát. Z výše uvedených důvodů vyplývá, že četnictvo nemělo od počátků

<sup>2</sup> ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*. In Sborník věd právních a státních. Praha: [s.l.], 1939. s. 187 – 188.

<sup>3</sup> JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. s. 329.

<sup>4</sup> BOHATA, Ivan. *Protidivácká úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. 1. vydání. Praha: Východočeské tiskárny, 1978. s. 7.

<sup>5</sup> Tamtéž s. 8.

<sup>6</sup> ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení...*, s. 188.

našeho státu lehkou pozici, protože se zde muselo vypořádat se svojí nevalnou pověstí a získat si důvěru československého obyvatelstva. Na tomto místě je nutné poznamenat, že v období po druhé světové válce se prvorepublikové četnictvo i policie na našem území staly terčem ideové propagandy, která vytvářela negativní obraz a činnost těchto sborů byla popisována jako značně protilidová. Důkazem těchto snah je například publikace Ivana Bohaty *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*.<sup>7</sup> Četnictvo v období první republiky však působilo jako standardní bezpečnostní sbor a svojí činností dohlíželo ne veřejný pořádek a bezpečnost obyvatelstva republiky.

---

<sup>7</sup> Tato publikace se zabývá bezpečnostním aparátem a jeho místem v třídní společnosti a státu. Popisuje jednostranným způsobem četnictvo v letech 1918 – 1938 a v období ohrožení Československé republiky fašismem a charakterizuje jej jako sbor, který svojí činností přispíval k upevňování buržoazie a stabilizaci kapitalismu a podílel se na perzekuci Komunistické strany Československa a revolučního dělnického hnutí v období první republiky.

## 2. Četnictvo v letech 1918 – 1938

### 2.1. Právní úprava na území Československé republiky

Po rozpadu Rakousko-Uherska došlo na jeho bývalém území ke vzniku mnoha států a vlivem silného sociálního a národního hnutí v českých zemích, které nabývalo obrovských rozměrů a podnítilo i podobné snahy na Slovensku, vznikla Československá republika.<sup>8</sup> 28. října 1918 byl vyhlášen Národním výborem zákon č. 11/1918 Sbírkou zákonů a nařízení o zřízení samostatného státu československého, který byl označován jako recepční zákon. Podle ustanovení tohoto zákona zůstaly veškeré dosavadní zemské a říšské předpisy prozatím v platnosti a všechny samosprávné, státní a župní úřady a státní, zemské, okresní a zejména i obecní ústavy byly podřízeny Národnímu výboru a prozatím vykonávaly svoji činnost dle dosavadních platných zákonů a nařízení.<sup>9</sup> Státní a veřejní zaměstnanci přešli do služeb nově vznikajícího státu, a to se pochopitelně týkalo i příslušníků četnictva a policie.

V praxi to znamenalo, že po vzniku Československé republiky nedošlo u bezpečnostních složek státu k větším organizačním změnám oproti době, kdy byl tento aparát součástí Rakousko-uherské říše. Stále platil zákon č. 1/1895 říšského zákoníku ze dne 25. prosince 1894 o četnictvu a s ním související předpisy. Tento zákon četnictvo definoval jako vojenský jednotný strážný sbor zřízený za účelem zachování veřejného pořádku a bezpečnosti.<sup>10</sup> Výkon bezpečnostní služby na území státu tedy zajišťovalo četnictvo, které operovalo v terénu na venkově, a policie, jejíž oblastí činnosti byla města a byla rozdělena na státní a komunální.<sup>11</sup> Dále také zůstala stejná základní náplň těchto složek, jako byla ochrana státu a ochrana občana. Na základě zákona, kterým se zřizovaly nejvyšší správní úřady, vznikla v Československé republice soustava ministerstev. Jedním z nich bylo ministerstvo vnitra, které mělo na starosti bezpečnostní záležitosti státu.<sup>12</sup> Tomuto útvaru podléhalo právě četnictvo a policie a později také Stráž obrany státu. Zpočátku zde existoval spor ministerstva vnitra a ministerstva obrany o to, kdo bude mít v kompetenci záležitosti četnictva. Byla podniknuta určitá opatření k tomu, aby bylo četnictvo sloučeno s brannou mocí. K tomu však nedošlo, protože ministerstvo vnitra s návrhem nesouhlasilo, a od 27. listopadu

<sup>8</sup> KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918 – 1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky 1918 – 1929*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. s. 28, 29.

<sup>9</sup> Čl. 2 a čl. 3 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu Československého.

<sup>10</sup> § 1 zákona č. 1/1895 ř. z. o četnictvu ze dne 25. prosince 1894.

<sup>11</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II. (Československá republika 1918 – 1939)*. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. s. 9, 11, 19, 73.

<sup>12</sup> § 1 zákona č. 2/1918 Sb. z. a n. ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém.

1918 bylo četnictvo definitivně podřízeno ministerstvu vnitra. Stalo se tak zejména zásluhou prvního ministra vnitra Antonína Švehly.<sup>13</sup> Ministerstvu obrany zůstaly určité kompetence v oblasti výzbroje četnického sboru, což později stanovil i nový zákon o četnictvu.<sup>14</sup> Tento zákon, který byl vydán 14. dubna 1920, definitivně zakotvil organizační strukturu četnictva a charakterizoval jej jako vojensky organizovaný strážný sbor, jehož základní povinností bylo udržovat pořádek a bezpečnost na území republiky a v tomto ohledu postupovat podle platných zákonných předpisů a nařízení. Dále uváděl, že se jednalo o orgán politické státní správy, který byl v oblasti vykonávání bezpečnostní služby podřízen státním politickým úřadům a v poslední instanci podléhal ministerstvu vnitra.<sup>15</sup> Ovšem rozpory v tom, jak má být na četnický sbor nahlíženo zůstaly i nadále a bylo považováno za bezpečnostní složku vojenského charakteru nebo samostatné oddělení armády.<sup>16</sup> O tomto stavu svědčil samostatný zákon z roku 1920, který upravoval hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem obrany. V něm bylo explicitně stanoveno, že záležitosti četnictva přísluší do resortu ministerstva vnitra.<sup>17</sup> Zde bylo uvedeno, že ministerstvo vnitra zabezpečilo po dohodě s ministerstvem národní obrany vše, čím mohlo četnictvo přispět státu k odvrácení vnějšího nebezpečí. Za tím účelem byl přidělen jeden štábní důstojník československého vojska k četnictvu. Další ustanovení uvádělo, že příslušníci četnictva budou ministerstvem obrany po dohodě s ministerstvem vnitra za účelem výcviku v plní bezpečnostní službě a spolupráci s vojenskými velitelstvími do toho roku svého věku, do kterého by jinak podle ustanovení branného zákona byli k povinni k vojenským cvičením, povolávání v určitých lhůtách k těmto cvičením, zejména do manévrů, a budou po tuto dobu podléhat vojenským zákonům a předpisům. V neposlední řadě je třeba uvést ustanovení, dle kterého v případě válečného stavu přecházela část četnictva pod přímé velení armády a tento sbor podléhal vojenským trestním zákonům a soudům a platil pro něj vojenský služební řád. Samotné disciplinární předpisy však stanovilo ministerstvo vnitra. Co se týká vzájemného poměru mezi četnictvem a vojskem, byli příslušníci četnictva postaveni na roveň vojenským osobám stejné hodnosti.<sup>18</sup>

---

<sup>13</sup> JANÁK; HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy...*, s. 413.

<sup>14</sup> § 3 věta první zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>15</sup> § 1, § 2 věta první a třetí zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>16</sup> MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie...*, s. 17, 52.

<sup>17</sup> § 1 zákona č. 218/1920 Sb. z. a n. ze dne 31. března 1920, kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany.

<sup>18</sup> § 4 věta první a druhá, § 5, § 6, § 12 a § 21 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

## 2.2. Organizační struktura četnictva

Jak bylo již výše uvedeno, četnický sbor byl v počátcích Československé republiky organizován na základě ještě platných zákonů z doby před rokem 1918. Tuto problematiku upravoval říšský zákon o četnictvu z 25. prosince 1894.<sup>19</sup> Novým zákonem o četnictvu z roku 1920 byla předchozí ustanovení zrušena a došlo k úpravě struktury do konečné podoby. V roce 1928 byla dalším zákonem ještě pozměněna a doplněna některá ustanovení.<sup>20</sup> Základní členění představovalo dělení na řídicí a výkonné orgány četnictva.

### 2.2.1. Řídicí orgány četnictva

Četnictvo bylo podle zákona o četnictvu orgánem politické státní správy a bylo podřízeno státním politickým úřadům.<sup>21</sup> Nejvyšším z těchto úřadů bylo ministerstvo vnitra. To bylo rozděleno na několik odborů a oddělení, přičemž agendu týkající se četnictva mělo na starosti 13. oddělení III. odboru, který se vedle četnictva zabýval záležitostmi vojenskými, branného zákona, domobrany a mobilizace. Posléze od roku 1937 bylo ministerstvo reorganizováno a záležitostmi četnictva se zabývalo 12 oddělení V. odboru, jež mělo dále na starosti také vojensko-politicko-administrativní agendu, věci zákona na obranu státu, civilní protiletectvé ochrany a také nově vznikající Stráže obrany státu. Existoval rovněž zvláštní odbor ministerstva, jehož členem byl kromě ústředního vedení ministerstva vnitra také generální velitel četnictva, a tento odbor se zabýval záležitostmi státně bezpečnostní služby.<sup>22</sup> Oddělení ministerstva řídila všechny právní, politické, osobní, hospodářské a administrativní záležitosti četnictva. Významným způsobem zasahovala do jeho činnosti, protože vytvářela instrukce a nařízení, které vydávalo ministerstvo vnitra ve formě výnosů, a posléze byly publikovány ve Věstníku četnictva a měly dopad na praktickou činnost příslušníků sboru.<sup>23</sup> Dále podle zákona o četnictvu ministerstvo vnitra rozhodovalo o podrobné organizaci a počtu četníků, jakým způsobem bylo možno vykonávat službu a jak měl být sbor vycvičen, vyzbrojen a vyzbrojen.<sup>24</sup>

<sup>19</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS, Oldřich; ERHART, Josef. *Sbírka četnických předpisů*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1923. s. 8.

<sup>20</sup> Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n. ze dne 31. ledna 1928, jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti. Tento zákon novelizoval zákon o četnictvu č. 299/1920 Sb. z. a n. Rozšířil oprávnění četnictva v případech užití služební zbraně a stanovil nové podmínky pro sňatky příslušníků četnictva.

<sup>21</sup> § 2 věta první zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>22</sup> JANÁK; HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy...*, s. 413.

<sup>23</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 53.

<sup>24</sup> § 3 věta první zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

Nejvyšším představitelem četnictva byla osoba **generálního velitele četnictva**, podporovaná orgány na ministerstvu vnitra. Do úřadu byla pověřena prezidentem republiky a musela patřit mezi vyšší četnické důstojníky správní s hodností generál četnictva.<sup>25</sup> Generální velitel četnictva měl za úkol kontrolovat kázeň a morálku četnického sboru a dále byl odpovědný za další rozvoj a výcvik útvaru včetně kontroly vyučování v hodnostních školách. Zpracovával návrhy na povýšení, přemístování, povolování sňatku a penzionování důstojníků četnictva. V neposlední řadě prováděl rovněž inspekční kontroly četnických útvarů. Pokud zjistil nedodržování předpisů, bylo jeho povinností zajistit nápravu, případně oznámit tuto skutečnost ministerstvu vnitra, pokud se to týkalo záležitostí spadajících do jeho působnosti. Jeho práce by se dala také shrnout do věty, že byl povinen *vše vynaložiti, aby vzbudil u četníků zálibu a lásku k povolání, jež si sami zvolili*.<sup>26</sup>

Dalším článkem četnické soustavy byla **zemská četnická velitelství**. Jednalo se o samostatné útvary, které byly podřízené ministerstvu vnitra. Zákonem o četnictvu bylo stanoveno, že organizace četnictva se musí shodovat s organizací ostatních úřadů tak, že se zřídí v sídlech politických a soudních úřadů rovněž přiměřená četnická velitelství.<sup>27</sup> Členění státu bylo zavedeno na základě politických správních oblastí, takzvaných zemí. V Československé republice jich bylo zřízeno pět. Proto se tato velitelství, která byla označována pořadovými čísly podle jejich počtu, nacházela v Praze, Brně a do roku 1928 v Opavě, v Bratislavě a v Užhorodu. Od roku 1928 bylo výnosem ministerstva vnitra<sup>28</sup> zemské četnické velitelství v Opavě zrušeno. Toto opatření bylo provedeno na základě organizačních změn politické správy, které zavedl zákon o organizaci politické správy.<sup>29</sup> Opavský obvod dostalo na starost Zemské četnické velitelství Brno.<sup>30</sup> Vedení každého velitelství bylo svěřeno zemskému četnickému veliteli. V kázeňských a organizačních záležitostech byl podřízen generálnímu veliteli četnictva a ministerstvu vnitra. Ve věcech bezpečnostní služby a použití četnictva byl jeho nadřízeným zemský prezident.<sup>31</sup> Kompetence zemského četnického velitele byly do jisté míry shodné s generálním velitelem četnictva, s tím rozdílem, že se vztahovaly k nižším

<sup>25</sup> SPEYCHAL, Robert a kol. *Stráž obrany státu*. 1. vydání. Praha: MV&H, 2002. s. 18.

<sup>26</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 53.

<sup>27</sup> § 3 věta druhá zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>28</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 67.198-13.

<sup>29</sup> Zákon č. 125/1927 Sb. z. a n. o organizaci politické správy ze dne 14. července 1927. Tento zákon změnil a doplnil zákon č. 126/1920 Sb. z. a n. o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé ze dne 29. února 1920. Nově bylo stanoveno v § 1, že zemské správní obvody jsou: země Česká (Čechy), Moravskoslezská (Morava a Slezsko), Slovenská (Slovensko) a Podkarpatoruská (samosprávné území Podkarpatské Rusi). § 2 nově stanovil, že pro každou zemi se zřídí zemský úřad, a to pro zemi Českou se sídlem v Praze, pro zemi Moravskoslezskou se sídlem v Brně, pro zemi Slovenskou se sídlem v Bratislavě a pro zemi Podkarpatoruskou se sídlem v Užhorodu.

<sup>30</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - Věstník četnictva, 1928, ročník 10, s. 334.

<sup>31</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 18.

organům četnického sboru. Zemský četnický velitel rovněž prováděl kontroly ve svém obvodu a byl odpovědný za hospodářské a organizační záležitosti. Mohl také předkládat generálnímu veliteli četnictva nebo ministerstvu vnitra návrhy na udělení pochvaly a případné odměny. Dalším významným oprávněním byla možnost povyšovat podřízené až do hodnosti vrchního strážmistra. Vydával i tzv. poučné denní rozkazy, které měly výchovný charakter a byly dvojího druhu. Prvními se vyhlášovaly šlechetné a lidumilné činy, které učinili příslušníci četnictva ve snaze pomoci občanům, a jejich úkolem bylo povzbudit ostatní příslušníky četnictva k podobným činům. Na druhé straně zde byly rozkazy, které sloužily jako varování před různými pochybeními a netaktními činy, které mohly poškodit dobrou pověst četnického sboru.<sup>32</sup> Důležitým předpokladem ke kvalitnímu výkonu funkce zemského četnického velitele bylo *umění vzbuditi a udržovati u velitelství dobrého ducha, horlivost, smysl pro povinnost, rozšafnost a ctižádostivost.*<sup>33</sup> Součástí každého zemského četnického velitelství bylo takzvané doplňovací oddělení, jehož hlavní činností bylo vytváření rezervy mužstva a výcvik takzvaných četníků na zkoušku a velitelů četnických stanic. Jak úřad zemského četnického velitele, tak úřad generálního velitele četnictva zahrnovaly velké množství řídicích orgánů složených ze správních důstojníků a také pomocného personálu, který měl na starosti běžnou agendu.<sup>34</sup>

Dalším článkem v řídicí soustavě byla **četnická oddělení**. V kompetenci těchto oddělení byla území dvou nebo i více politických okresů. Velitel oddělení měl na starosti kontrolu dodržování kázně a prováděl neohlášené kontroly svých podřízených stanic. Byl osobou služebně nadřízenou okresním četnickým velitelům a velitelům četnických stanic, které spadaly do obvodu jeho působnosti. Četnické oddělení spravovalo **okresní četnická velitelství**. V souladu s ustanovením zákona o četnictvu, který stanovil zřizování různých typů četnických velitelství v sídlech politických a soudních úřadů, byla zřizována v sídlech okresních úřadů tato okresní četnická velitelství<sup>35</sup>, jež byla řízena příslušníkem četnictva s nižší důstojnickou hodností. Do obvodu působnosti okresního četnického velitelství spadaly orgány, které byly v hierarchii četnictva postaveny nejnižší, a těmi byly samotné četnické stanice.<sup>36</sup> Okresní četnická velitelství potom v rozsahu své působnosti prováděla kontrolu dodržování služebních rozkazů, zdali nejsou porušována základní práva příslušníků sboru, a také se zajímala

---

<sup>32</sup> § 146 odst. 1, 3, 4 a 5 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. 3. doplněné vydání. Praha, 1932, s. 496.).

<sup>33</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 54.

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 54, 55.

<sup>35</sup> § 3 věta druhá zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>36</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 18.

o mimoslužební chování četníků a velitelů stanic. Veliteli okresního četnického velitelství bylo uloženo zajímat se o veškeré dění ve svém okrese a kontrolovat součinnost četnictva s místními úřady. Pokud zjistil při výkonu své činnosti závady a porušování předpisů, měl povinnost sjednat nápravu, případně o větších prohřešcích uvědomit velitelství četnického oddělení.<sup>37</sup>

### 2.2.2. Výkonné orgány četnictva

Nejnižším orgánem ve struktuře četnictva byly **četnické stanice**. Každá stanice spravovala svůj obvod, který zahrnoval čtyři až pět obcí, a jednalo se o území jednoho politického okresu. Působily s výjimkou území, kde zajišťovaly službu sbory stráže bezpečnosti (viz dále). V pohraničních oblastech vykonávaly rovněž činnosti související s kontrolou osob přecházejících státní hranice. Velitel stanice v hodnosti vrchního strážmistra byl povinen obeznámit se se situací a poměry ve svém obvodu. Dále pak měl co nejčastěji být nasazován ve službě se svými podřízenými, aby dokonale vypožoroval jejich pracovní schopnosti. Hlídal výzbroj a výstroj svého mužstva a jeho informovanost s aktuálními případy. Osazenstvo stanice čítalo ve většině případů minimálně tři četní.<sup>38</sup> Pokud se vyskytla nějaká mimořádná událost (jednalo se zejména o živelní pohromy nebo různé epidemie), mohla být v postižené oblasti zřízena tzv. expozitura, kde byl umístěn jeden či více příslušníků četnictva za účelem splnění konkrétních úkolů a stabilizace situace.

Od roku 1922 fungovalo Četnické oddělení u poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze. Na základě výnosu ministerstva vnitra z roku 1928<sup>39</sup> bylo přejmenováno na **Ústřední četnické pátrací oddělení**. Jeho úkolem bylo řídit četnická pátrání, daktyloskopické služby, shromažďovat informace o pachatelích trestných činů a organizovat výcvik v pátrací službě četnictva, tedy působilo v oblasti kriminalistiky a vedlo centrální evidenci potulných cikánů.<sup>40</sup> Toto pátrací oddělení mělo celorepublikovou působnost a bylo podřízeno ministerstvu vnitra.<sup>41</sup> Kromě samostatných četnických stanic existovaly také **četnické pátrací stanice**. Jejich činnost byla zřízena až k 1. lednu 1928, kdy se staly součástí okresních četnických velitelství. Od roku 1933 působily jako samostatné útvary podřízené příslušnému četnickému oddělení nebo Ústřednímu četnickému pátracímu oddělení. Četnické pátrací stanice měly ve své kompetenci pátrání po pachatelích větších trestných činů,

<sup>37</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, str. 53-56.

<sup>38</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 18.

<sup>39</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 4086/13.

<sup>40</sup> JANÁK; HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy...*, s. 413.

<sup>41</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 18.



dále zajišťování preventivní bezpečnosti a vedení evidence spáchaných trestných činů a evidence potulných cikánů ve vlastním obvodu stanice.<sup>42</sup> Vyšetřování trestných činů bylo prováděno v součinnosti s četnickými stanicemi, jejichž povinností bylo vyrozumět četnickou pátrací stanicí v případě, kdy pachatel trestného činu nebyl dopaden, nebo pokud bylo nezbytné po jeho dopadení provádět jiná vyšetřování.

Mezi další výkonné orgány četnictva se řadily zejména **četnické pohraniční kontrolní stanice**<sup>43</sup>, **četnická eskortní stanice**<sup>44</sup>, **četnické silniční kontrolní stanice**<sup>45</sup>, **četnické letecké hlídky**<sup>46</sup> a **četnické pohotovostní oddíly**.<sup>47</sup> Tyto specializované útvary zajišťovaly kontrolní činnost a svoji práci podporovaly ostatní četnické útvary.<sup>48</sup>

### 2.2.3. Vzdělávání u četnictva

Vzdělávání vlastního sboru věnovalo četnictvo velikou pozornost. Řídící a výkonné orgány četnictva tak mohly být doplňovány kvalitně vzdělanými příslušníky a erudovanost sboru rostla. Existoval totiž propracovaný systém četnických škol a vzdělávání, v jehož rámci působily školy pro výcvik četníků na zkoušku, velitelů stanic a výkonných důstojníků. Tyto školy byly součástí zemských četnických velitelství a vykonávaly odborný a vojenský výcvik. Učitelský sbor musel splňovat náročná kritéria. Základním požadavkem byla morální bezúhonnost, aby vyučující mohli sloužit jako náležitý vzor pro své žáky, a také perfektní odborné znalosti a pedagogické zkušenosti. Tato oblast byla upravena právním předpisem ministerstva vnitra<sup>49</sup>, který byl publikován v roce 1928 ve Věstníku četnictva. Informoval o vydání nového předpisu s instrukcemi pro četnické školy. Nahrazoval staré instrukce, pokyny a nařízení vydané v roce 1913.<sup>50</sup>

Výcvik měl pevně stanovené náležitosti a také bylo předepsáno, kdo se jej mohl zúčastnit. Součástí vzdělávací soustavy byli rovněž velitelé na jednotlivých stupních hierarchie četnictva, jejichž povinností bylo náležitě dbát o své podřízené. O tom, že studium v četnické škole nebylo jednoduché, svědčila řada vzpomínek samotných

<sup>42</sup> ŠEVČÍK, Alfons. Moderní četnictvo v boji se zločinem. *Věstník československé společnosti pro právo trestní*, 1935, roč. 11, č. 1-2, s. 24, 25.

<sup>43</sup> Zřizovány pouze v Čechách na hranici s Německem a Rakouskem.

<sup>44</sup> Byla umístěna v Praze a sloužila k eskortám vězňů a vyšetřovaných osob ke Krajskému trestnímu soudu v Praze a k ostatním soudům v obvodu Prahy.

<sup>45</sup> Četnické silniční kontrolní stanice vznikaly v důsledku rozvoje motorizace od roku 1935.

<sup>46</sup> Vznikaly v reakci na špionážní přelety a nerespektování vzdušných hranic státu po roce 1933.

<sup>47</sup> Četnické pohotovostní oddíly byly zřizovány v roce 1933 v pohraničních oblastech, které byly v sousedství Německa. Svoji činností pomáhaly při službě četnickým stanicím v daném obvodu.

<sup>48</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 57 – 60, 62, 63, 64, 66.

<sup>49</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 47.761-13.

<sup>50</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - Věstník četnictva, 1928, ročník 10, číslo 11, s. 70.

četníků. Např. František Fara popisuje slovy, že nástupem na četnickou školu nastalo „perné učení“. Nejdůležitějšími pomůckami, které tvořily základ výuky, byl zákon o četnictvu, četnický služební řád a trestní zákon.<sup>51</sup> Požadavky praxe nutily k zařazování nových předmětů do různých typů četnických škol. Kromě klasických oblastí nutných pro výkon služby byly vyučovány např. kriminologie, kriminální antropologie, kriminální sociologie a statistika, kriminalistika, penologie nebo také kriminální politika.<sup>52</sup>

Podle výše zmíněné instrukce bylo zapotřebí stálého vzdělávání příslušníků četnictva a prohlubování již nabytých odborných vědomostí. Velitel četnické stanice zadával svým podřízeným vypracování písemných úkolů a rovněž i diktáty. Četníci si tímto způsobem měli tříbit svůj sloh a procvičovat logické myšlení. Řešili jednak hypotetické úkoly, ale i příklady z praxe, a učili se tak správně kvalifikovat daný případ podle platných právních norem. Tyto dovednosti pak využili při každodenním výkonu služby při vyplňování písemných zpráv, sdělení a oznámení.<sup>53</sup> Jak vyplývá z výše uvedeného, byl četnický vzdělávací systém dokonale propracovaný a efektivním způsobem připravoval příslušníky četnictva ve všech hodnostních pozicích.

### 2.3. Působení a pravomoci četnictva

Četnictvo působilo na území Československé republiky jako výkonný orgán státních politických úřadů.<sup>54</sup> Tímto se odlišovalo od státní policie, která byla nástrojem státních policejních úřadů, a od komunální policie, která spadala do pravomoci obce (viz dále). Organizační předpisy po roce 1918 byly upraveny instrukcí z března roku 1895. Až v červenci 1923 došlo výnosem ministerstva vnitra<sup>55</sup> k významnější úpravě organizačních předpisů a dalším výnosem z téhož měsíce<sup>56</sup> byla upravena služební instrukce četnictva.<sup>57</sup> Služba u sboru byla velice náročná a četníci to neměli při plnění svých každodenních povinností jednoduché. V důsledku své vojenské organizovanosti a rázného působení při řešení různých záležitostí dosáhlo četnictvo nezpochybnitelné autority ve společnosti a bylo obyvatelstvem náležitě respektováno. Také v důsledku propracovaného vzdělávacího

<sup>51</sup> FARA, František. *Četnické vzpomínky*. 1. Vydání. Praha: Radan Lášek – Codyprint, 2002. s. 23.

<sup>52</sup> PEŠEK, Jiří. Vzdělávání, výchova a výcvik četnictva a policejních sborů stráže bezpečnosti v letech 1918-1938. *Policista*, roč. 1997, č. 6, s. 30-31.

<sup>53</sup> GALAŠ, Radek. *Vzdělávání u četnictva* [online]. *Policista.cz*, 9. června 2009 [citováno 10. února 2014]. Dostupné na <<http://www.policista.cz/clanky/reportaz/vzdelavani-u-cetnictva-536/>>.

<sup>54</sup> § 2 věta první zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>55</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 46.071/13-1923.

<sup>56</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 47.446/13-1923.

<sup>57</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS, Oldřich; ERHART, Josef. *Sbírka četnických předpisů*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1923, str. 8.

systemu byly zabezpečeny důležité právní vědomosti příslušníků tohoto bezpečnostního aparátu.<sup>58</sup>

Četnictvo disponovalo podle zákona o četnictvu důležitými oprávněními. Při výkonu svých služebních povinností mohlo žádat součinnost každého orgánu veřejné služby, a to zejména civilních úřadů, jiných strážných sborů a jejich členů, starostů obce a vojenských úřadů a jejich velitelství.<sup>59</sup> Základem výkonu služby pro četníky bylo řídit se pokyny, které obsahovala výše zmíněná četnická služební instrukce. Podle jejich ustanovení existovaly dva druhy četnické služby – **četnická služba obyčejná a zvláštní**. Součástí četnické služby obyčejné byly běžné povinnosti četnictva a podstatné bylo, že v těchto případech četníci nepotřebovali zvláštní pokyny od úřadů. Naopak četnická služba zvláštní byla založena na pověření úřadů. Zahrnovala různé asistenční služby nebo třeba eskortování vězňů.

Četnická služební instrukce vyjmenovávala 14 základních úkolů, které se řadily do **četnické služby obyčejné**. Patřilo sem zmaření trestných činů či vypátrání jejich pachatelů, napomenutí při přestoupení zákona, udržování veřejného pořádku, ochrana vlastnictví soukromých osob, v případech nálezů mrtvol, vloupání, loupeže, požárů a jiných trestných činů učinit nezbytná vyšetřování a uvědomit příslušné úřady, na veřejných místech a cestách dohlížet na kázeň a bezpečnost, dohlížet na respektování vydávaných předpisů, kontrolovat dodržování zákazu podomního obchodu s tiskopisy, v případě ohrožení doprovázet cestující nebezpečnými místy, zběhlé vojáky a osoby, které se nedostavily k odvodu, zatknout a odevzdat příslušným úřadům, pátrat po osobách stíhaných zatykačem a kontrolovat osoby pod policejním dohledem, hlídat a hlásit veškerá poškození veřejných zařízení a rovněž pečovat o dodržování silničních a říčních dopravních předpisů.<sup>60</sup>

Četnická služební instrukce se rovněž věnovala **četnické službě zvláštní**. Podle ní bylo důležité rozlišovat zvláštní vyzvání od udání, které spadalo do kategorie četnické služby obyčejné. Četník byl povinen se vždy přesvědčit, zda příslušný vyzývající orgán měl k takovému úkonu pravomoc. Pokud tuto pravomoc neměl, jednalo se o pouhé oznámení. Do četnické služby zvláštní patřila také nařízení a rozkazy okresních četnických velitelství při mimořádných situacích, například nepovolených demonstracích.<sup>61</sup> Rovněž například železniční dopravní přestupky nebo celní záležitosti podléhaly této kategorizaci.<sup>62</sup>

<sup>58</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 19.

<sup>59</sup> § 14 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>60</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS; ERHART. *Sbírka...*, s. 95 – 99.

<sup>61</sup> JURČÁK, Karel. Historie četnické stanice ve Vizovicích. *Vizovské noviny*, 2006, roč. 21, č. 11, str. 25-26.

<sup>62</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS; ERHART. *Sbírka...*, s. 99.

Četníci byli v některých případech při výkonu své služby nuceni *použít služební zbraně*. To však bylo považováno za krajní prostředek donucení, protože četnická instrukce příkazovala v nejvyšší míře šetřit život osob při zásahu. Zákon o četnictvu vymezoval tři situace, za kterých bylo dovoleno zbraň použít. První z nich byla nutná obrana za účelem odvrácení násilného útoku na osobu četníka, případně útoku bezprostředně hrozícího nebo útoku, který ohrožoval život jiné osoby. Dále to bylo dovoleno v případě, kdy nešlo jiným způsobem překonat odpor směřující ke zmaření výkonu služby. Třetím případem byla situace útěku nebezpečného zločince, kterého nešlo zadržet jiným způsobem.<sup>63</sup> Později byl tento paragraf novelizován a nově bylo přidáno ustanovení o použití zbraně v případě, kdy nebezpečný zločinec, proti kterému směřoval zákrok četníka, se na jeho vyzvání nevzdal nebo odmítal opustit svůj úkryt.<sup>64</sup> Četnická služební instrukce dále doplňovala a upřesňovala podmínky užití zbraně v těchto čtyřech případech taxativně vyjmenovaných zákonem o četnictvu. Stanovila, které podmínky musely být splněny, aby se jednalo o nutnou obranu. V případě výzvy zločince ke vzdání se musel četník užít formulaci „ruce vzhůru“. Instrukce stanovila, že četník dříve než užil zbraň, musel zvážit, zda by nepostačovalo užití mírnějších prostředků, kterými byly napomenutí hlasem rozkazovacím, zatčení, přiložení svěracích řetízků, pronásledování prchajícího honěním, případně použitím služebního psa, a vyzvání osob nahodile přítomných k pomoci. Četník byl povinen volit zbraň pro daný případ méně nebezpečnou, pokud stačila k dosažení účelu a musel zbraň použít co nejšetrnějším způsobem. Za méně nebezpečné zbraně se považovaly obušek, šavle a vztyčený bodák. Naopak karabina a pistole byly zbraněmi nejnebezpečnějšími.<sup>65</sup>

Zákon o četnictvu stanovil, že kdykoliv četník ve své službě proti někomu zakročil, musel užít slov „ve jménu zákona“ v jazyce obvyklém v místě zákroku. V takovém případě byl každý povinen jeho výzvy uposlechnout a podrobit se jeho pokynům. Pokud se daná osoba domnívala, že zákrok nebyl proveden v souladu se zákonem, mohla se této skutečnosti dovolávat až posléze, protože měla právo si na takové jednání příslušníka četnictva stěžovat. Toto ustanovení dopadalo i na vojenské osoby, které se musely příkazům četníka rovněž podrobit.<sup>66</sup>

---

<sup>63</sup> § 13 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>64</sup> Čl. I. zákona č. 28/1928 Sb. z. a n. ze dne 31. ledna 1928, jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti.

<sup>65</sup> § 65 odst. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10 a 11 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 453-455.)

<sup>66</sup> § 15 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

Podle četnické služební instrukce mohly soudy a státní zastupitelství po četnictvu přímo požadovat výkon určitých služeb, pokud šlo o pravomoc **v trestní oblasti**. Úkolem četnictva bylo napomáhat k dosažení účelu trestního řízení a podporovat soudy a státní zastupitelství. Mezi základní povinnosti patřilo vyhledávání trestných činů, které se stíhaly z úřední povinnosti, pátrání po jejich pachatelích a oznámení takových činů okresnímu soudu nebo státnímu zastupitelství. Četnictvo pro zajištění této činnosti mělo specifická oprávnění. Mohlo provádět ohledání místa činu, zatímní neboli tzv. nepřisežný výslech, domovní prohlídky a prohlídky osob, zatčení podezřelých osob, provádění konfrontací a veškeré další související opatření.<sup>67</sup> V **mimo trestních záležitostech** mohly soudy provést dožádání pouze prostřednictvím politických úřadů a výjimka se vztahovala na případy, kdy by hrozilo nebezpečí z prodlení. Soudy tak činily písemným vyzváním zasláných velitelství četnických stanic. Odpověď těchto velitelství se prováděla formou služebních oznámení. Rovněž jiné státní civilní, vojenské úřady, případně úřady obecní, mohly četnictvo požádat o pomoc prostřednictvím služebního úřadu. V naléhavých případech bylo možné se obrátit přímo na velitele konkrétní četnické stanice.<sup>68</sup>

### 2.3.1. Rozdělení pravomocí mezi četnictvo a jiné bezpečnostní sbory

Vedle četnického sboru působila na území Československa také **policie neboli tzv. sbory stráže bezpečnosti**. Existovaly zde již od roku 1918 z důvodu recepce stávajících institucí, avšak k jejich oficiálnímu zavedení došlo až zákonem o sborech stráže bezpečnosti v roce 1922, který provádělo nařízení vlády z téhož roku.<sup>69</sup> Tento zákon stanovil, že se u státních úřadů určených nařízením zřizují civilní sbory stráže bezpečnosti, jež byly dvojího druhu: uniformované, které byly ozbrojené a zřízené podle vojenského vzoru, a neuniformované, ozbrojené pouze podle potřeby a nebyly zřízené podle vojenského vzoru.<sup>70</sup> Uniformované sbory vykonávaly tzv. strážní a pořádkovou službu, tedy vykonávaly pochůzkovou a hlídkovou činnost, poskytovaly první pomoc a plnily další úkony v rámci zabezpečení veřejného pořádku. Neuniformované sbory prováděly zpravodajskou službu, vyšetřovací, daktyloskopické, pátrací a podobné činnosti včetně činností administrativních a kancelářských. Sbory stráže bezpečnosti podléhaly státním policejním úřadům,

<sup>67</sup> ERHART. *Rukověť četnictva...*, s. 13, 15, 16, 19, 20.

<sup>68</sup> § 30 odst. 1, § 31 odst. 1 a § 34 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 431, 433.)

<sup>69</sup> Nařízení vlády č. 295/1922 Sb. z a n. ku provedení zákona o sborech stráže bezpečnosti ze dne 5. října 1922.

<sup>70</sup> § 1 věta první, třetí a čtvrtá zákona č. 230/1922 Sb. z. a n. o sborech stráže bezpečnosti ze dne 13. července 1922.

kteře byly zřizovány na základě zákonných ustanovení,<sup>71</sup> a svoji činnost vykonávaly u takového úřadu, případně mohly být částí sboru nebo někteří členové přikázáni k výkonu služby k jinému úřadu.<sup>72</sup> Policejní sbor zpočátku neměl jednotné velení a byl z funkčního hlediska nejslabším bezpečnostním sborem na území státu. Ve srovnání s četnictvem nebyl stabilizovaný ani jednotně vojensky organizovaný a neměl také tak kvalitní výcvik.<sup>73</sup>

Dalším bezpečnostním sborem byla **obecní policie**, která neměla svou zvláštní právní úpravu, a platil pro ni rovněž zákon o sborech stráže bezpečnosti. Pokud ve městech s vlastními obecními statuty nedohlížely na veřejnou bezpečnost státní orgány, měla zastupitelstva možnost v souladu se zákonnými ustanoveními upravit záležitosti vlastního bezpečnostního orgánu, tedy zřídit obecní policii za účelem kontroly dodržování místního pořádku.<sup>74</sup> Četnictvo poté provádělo výkon služby mimo tato města, v určitých naléhavých případech však mohlo i zde provést zásah.<sup>75</sup>

Jasnější rozdělení kompetencí policejních a četnických sborů nelze dohledat ani v zákonných ani v podzákonných předpisech. Z literatury vyplývá, že zde nebyla zajištěna dostatečná koordinovanost a spolupráce bezpečnostních složek, tedy mezi policií, obecní policií a četnictvem. Tato skutečnost se projevovala zejména při vyšetřování kriminálních případů a někde docházelo ke zjevné konkurenci v kompetencích, zejména v některých městech, kde bylo zřízeno zároveň četnictvo i policie.<sup>76</sup>

## 2.4. Četnický sbor

### 2.4.1. Podmínky pro výkon služby

Zákon o četnictvu dělil četnický sbor na mužstvo četnické a mužstvo důstojnické. Uváděl, že **četnické mužstvo** se doplňovalo uchazeči, kteří se o toto povolání dobrovolně

---

<sup>71</sup> Jednalo se o zákon č. 165/1920 Sb. z. a n. ze dne 16. března 1920, jimž se vláda zmocňuje zřizovati státní policejní úřady. Ten zmocnil vládu v § 1, aby do pěti let ode dne účinnosti tohoto zákona zřídila státní policejní úřady v místech, kde to uzná za vhodné. Dále to upravoval zákon č. 306/1924 Sb. z. a n. ze dne 19. prosince 1924, kterým se prodloužila platnost zákona č. 165/1920 Sb. z. a n. Zákon č. 208/1931 Sb. z. a n. ze dne 17. prosince 1931 o zřizování státních policejních úřadů novelizoval zákon č. 165/1920 Sb. z. a n. a nově stanovil, že státní policejní úřad může být usnesením vlády zřízen v obci, kde zastupitelstvo s tímto projevilo souhlas. Právní úprava této oblasti byla završena vládním nařízením č. 51/1936 Sb. z. a n. ze dne 6. března 1936 o organizaci policejní správy a služby a o některých jiných opatřeních v oboru vnitřní správy, který stanovil v čl. I. § 2 oprávnění vlády zřizovat a rušit státní policejní úřady, případně měnit jejich sídla, kdykoliv, aniž by byl potřeba souhlas dotčené obce.

<sup>72</sup> § 1 věta pátá zákona č. 230/1922 Sb. z. a n. o sborech stráže bezpečnosti ze dne 13. července 1922.

<sup>73</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 28, 29.

<sup>74</sup> Toto oprávnění upravoval ještě říšský obecní zákon č. 18/1862 ř.z.

<sup>75</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 34, 36, 40, 41, 42.

<sup>76</sup> Viz SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, str. 29.

hlásili. Pokud byl takový uchazeč přijat, byla mu nejprve udělena funkce četníka na zkoušku. Zákon dále stanovil podmínky, které musel splnit každý takový uchazeč. První z nich bylo státní občanství Československé republiky, dále bezúhonnost, svéprávnost a duševní způsobilost. Uchazeč musel překročit 21. rok svého věku a nedosáhnout věku 35 let, být svobodný nebo bezdětný vdovec, mít silné zdravé tělo a přiměřenou výšku, znát československý jazyk, tedy umět se vyjadřovat slovně i písemně, dosáhnout obecného školního vzdělání a absolvovat vojenský výcvik nebo vykonat vojenskou službu se zbraní nejméně po dobu, kterou stanovil branný zákon pro klasickou vojenskou prezenční službu. Zákon umožňoval výjimky pro požadavek věku a osobního stavu, kdy mohlo ministerstvo vnitra tuto podmínku bez dalšího prominout. Mohlo také prominout požadavek znalosti československého jazyka, uchazeč se jej však musel do dvou let doučit. **Důstojnické mužstvo** se naproti tomu doplňovalo dvěma způsoby. Jednak postupným povyšováním v četnictvu, ale také přestupem aktivních, případně neaktivních důstojníků vojska, kteří měli nejvýše hodnost kapitána. Pro obě skupiny četnického sboru bylo stanoveno, že každý příslušník se musel při vstupu zavázat ke čtyřleté povinné službě a jeden rok sloužit jako četník na zkoušku, přičemž tato doba se mu započítala do povinné služby. Dále byl povinen vykonat odbornou zkoušku před komisí, jež byla složená ze zástupců četnických důstojníků a úředníků politické správy. Každý příslušník četnictva byl povinen vykonat četnickou služební přísahu.<sup>77</sup> Jejím obsahem byl závazek věrné služby Československé republice a její vládě v souladu se zákony a nařízeními a respektování příkazů nadřízených úřadů a rozkazů představených osob. Součástí přísahy byl slib zachovávat úřední tajemství o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu služby.<sup>78</sup>

Nutno říci, že i na Slovensku a Podkarpatské Rusi bylo četnictvo utvářeno spíše z osob pocházejících z Čech a Moravy, protože v těchto oblastech státu žilo poměrně vysoké procento negramotného obyvatelstva, což bylo s ohledem na výše uvedené podmínky překážkou ke vstupu k četnictvu.<sup>79</sup>

---

<sup>77</sup> § 17 první a druhá věta, § 18 první věta, § 19 a § 20 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>78</sup> ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 192.

<sup>79</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 52.

V počátcích budování Československé republiky žilo na Slovensku téměř 15 % negramotného obyvatelstva a na území Podkarpatské Rusi dokonce 50 %. Pro srovnání v českých zemích dosahovala negramotnost úrovně pouhých 3 % obyvatelstva.

### 2.4.2. Propuštění ze služby

Zákon o četnictvu stanovil sedm důvodů pro propuštění příslušníka četnictva ze služby. Prvním z nich bylo propuštění již během výkonu služby četníka na zkoušku v případě, kdy se ukázalo, že četník nebyl k této službě způsobilý. Poté byl příslušník propuštěn, když neprokázal během stanovené lhůty v rámci výše uvedené výjimky patřičné jazykové znalosti, když odsloužil minimální čtyřletou dobu a další službu si již nepřál, když se stal ke službě tělesně nezpůsobilým nebo když soud, který jej odsoudil pro přečin nebo zločin, uznal kromě toho také ztrátu služební hodnosti. Dalším důvodem byly disciplinární prohřešky, tedy takové činy, které by mohly mít za následek poškození dobrého jména četnictva. V neposlední řadě mohlo dojít k propuštění ze služby na základě vlastní žádosti z rodinných důvodů, v tomto případě pak bylo potřeba ještě svolení ministerstva vnitra.<sup>80</sup>

### 2.4.3. Další aspekty četnické služby

Četníci mohli být podle zákona o četnictvu překládáni na jiné místo pouze z důležitých příčin. Pokud chtěl četník uzavřít manželství, musel k tomu získat povolení odpovědného velitelství nebo ministerstva vnitra. Zákon stanovil, že povolení šlo udělit zpravidla tomu, kdo dovršil čtyřletou službu u četnictva nebo 30. rok věku.<sup>81</sup> Na toto povolení však neměl příslušník četnictva podle rozhodnutí Nejvyššího správního soudu právní nárok a nepovolení nezasahovalo do subjektivních práv četníka.<sup>82</sup> Dále byl příslušník četnictva po dobu své činné služby zproštěn vojenské služby. Stálé ubytování a služební platy četníků včetně platů odpočívacích a zaopatřovacích upravovaly zvláštní zákony.<sup>83</sup> Důstojníci byli rozděleni do určitých hodnostních tříd a na základě toho byla stanovená platová stupnice. Služné četníků a četníků na zkoušku se stanovovalo podle platových stupňů.<sup>84</sup> Pokud četník zemřel při výkonu povolání, náležel pozůstalým jako kompenzace určitý příplatek.<sup>85</sup> Mimo pravidelných příjmů, hrazeného ubytování, oděvů, výstroje a výzbroje tvořily četnický plat různé přídavky. Jednalo se například o místní přídavek, různé drahotní přídavky, odměny

<sup>80</sup> § 22 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>81</sup> § 16 a 24 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>82</sup> Nález NSS č. 10334/29 ze dne 24. května 1929 (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 386.).

<sup>83</sup> § 23 a 25 první věta zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920.

<sup>84</sup> § 1 a § 10 zákona č. 186/1920 Sb. z. a n. ze dne 19. března 1920 o úpravě služebních požitků československého četnictva.

<sup>85</sup> Zákon č. 80/1928 Sb. z. a n. ze dne 24. května 1928 o příplatcích některým státním zaměstnancům a jiným veřejným zaměstnancům ve výslužbě a pozůstalým po takových zaměstnancích zemřelých v činné službě nebo ve výslužbě.



za záslužné činy nebo přídavky odloučeným rodinám. Součástí četnických požitků byl třeba i nárok na odběr balíčků kuřlavého tabáku.<sup>86</sup> Náležitá pozornost byla věnována problematice četnické cti. U příslušníků sboru byla situace složitější z toho důvodu, že se muselo vždy důsledně rozlišovat, zda byl urážlivý útok veden vůči konkrétní soukromé osobě, nebo vůči osobě jako příslušníku bezpečnostního sboru. První případ byl označován jako přímý útok, druhý jako nepřímý. Toto posouzení bylo podstatné z toho důvodu, aby bylo zřejmé, zdali následné stíhání bude vedeno prostřednictvím soukromé nebo veřejné žaloby.<sup>87</sup> Na příslušníky četnictva se také vztahoval zákon, který nařizoval povinné očkování proti nakažlivým nemocem, a pokud by se těmto opatřením příslušník dobrovolně nepodrobil, mohl být potrestán podle kázeňských předpisů.<sup>88</sup> Služba u četnictva byla velice náročná, a proto jak jistě vyplývá z výše uvedeného, se stát snažil jako určitou kompenzaci zabezpečit řadu výhod pro příslušníky tohoto ozbrojeného sboru.

#### 2.4.4. Služební hodnosti

Hodnostní označení četnictva vycházelo do jisté míry z označení používaných v československé armádě. Hierarchii hodností odpovídala různá značení na výložkách služebního stejnokroje a lze ji rozdělit do čtyř skupin. Do první z nich patřili tzv. četníci na zkoušku, mezi které se řadil příslušník bez jakékoliv hodnosti, svobodník, desátník, četař a závodčí. Do druhé skupiny patřily hodnosti strážmistra, štábního strážmistra, praporčíka a vrchního strážmistra, který byl většinou pověřen řízením příslušné četnické stanice. Třetí skupinu tvořili nižší důstojníci četnictva. Zde se řadily hodnosti poručíka, nadporučíka a kapitána. Poslední skupinou byli vyšší důstojníci, a ta byla tvořena hodnostmi štábního kapitána, majora, podplukovníka, plukovníka a generála četnictva, což byla nejvyšší pozice a generál byl hlavou celého četnického sboru.<sup>89</sup>

---

<sup>86</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 96.

<sup>87</sup> POLÁČEK, František. Ochrana četnické cti. *Soudcovské listy*, 1933, roč. 14, č. 12, s. 234.

<sup>88</sup> § 6 věta první a § 7 věta první zákona č. 116/1934 Sb. z. a n. ze dne 19. června 1934 o povinném očkování příslušníků vojska a četnictva a některých jiných osob proti nakažlivým nemocem.

<sup>89</sup> SPEYCHAL. *Stráž obrany státu...*, s. 26, 27.

### 3. Četnictvo ve Zlíně

Historické informace dochované o četnictvu ve Zlíně jsou poměrně kuse. Zajímavé je, že materiálů o policejním sboru a o městské policii z téhož období je k dispozici mnohem více, a to jednak v archivních dokumentech, ale kromě toho také žije řada pamětníků, případně rodinných příslušníků, kteří tyto údaje schraňují. U četnického sboru je situace odlišná. Lze se domnívat, že je to způsobené zejména skutečností, kdy se v tomto případě jednalo o vojensky organizovaný sbor, řada příslušníků pobývala v kasárnách a pravděpodobně neměli ani vlastní rodiny, tudíž neexistují žádní příbuzní, kteří by mohli alespoň z vyprávění poskytovat o činnosti četnictva v dnešní době cenné svědectví. Údaje v archivním fondu okresního četnického velitelství jsou zcela jistě neúplné, což naznačuje, že řada materiálů byla v poválečném období zřejmě nenávratně zničena. Nelze například vůbec dohledat konkrétní informace o četnických stanicích v Malenovicích, Otrokovcích a Želechovicích nad Dřevnicí.

Tuto skutečnost lze názorně ilustrovat na problematice sídla Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín. V určitých obdobích není totiž zcela jasné, kde se tyto instituce nacházely. Je pravděpodobné, že od roku 1878 měla četnická stanice své sídlo na Kovářské ulici<sup>90</sup> v budově bývalé Florimontovy továrny. Nelze však zjistit, do kdy se zde toto sídlo nacházelo. Od roku 1924 do roku 1929 pak byla četnická stanice umístěna v tzv. baťovském domku, který ležel 50 m západních směrem od dnešního obchodního domu PRIOR. Tento dům byl postaven v roce 1924 jako pokusný, avšak nebyl schválen pro účely bydlení, a z toho důvodu se zde vybuďovala četnická stanice. Existují nepotvrzené domněnky, že po roce 1929 byla stanice umístěna v budově zlínského zámku. Od roku 1935 pak samotná četnická stanice a o rok později i nově zřízené okresní četnické velitelství sídlily společně v budově měšťanské školy na třídě Tomáše Bati. V roce 1942 pak byla četnická stanice přemístěna do budovy tzv. Tržnice na náměstí Práce, kde se pravděpodobně nacházela až do zániku četnictva v roce 1944.<sup>91</sup>

#### 3.1. Četnická stanice Zlín

Četnická stanice Zlín spadala do okruhu působnosti Zemského četnického velitelství Brno. Záznamy v četnických kalendářích dokazují, že od roku 1922 do roku 1936 byla stanice

---

<sup>90</sup> V současné době se tato ulice jmenuje Bartošova.

<sup>91</sup> Muzeum Jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Společensko-vědní oddělení, badatelský výzkum Mgr. Kateřiny Czinegové – sídla četnické stanice a okresního četnického velitelství ve Zlíně.

podřízena Okresnímu četnickému velitelství Uherské Hradiště. To mělo v kompetenci celkem 18 četnických stanic. Na Moravě existovalo 15 četnických oddělení. Okresní četnické velitelství Uherské Hradiště a jemu podřízené stanice podléhaly rozkazům Četnického oddělení číslo 8 Uherské Hradiště.<sup>92</sup> Počty stanic, které se řídily rozkazy okresního četnického velitelství, byly velmi proměnlivé. Například v roce 1924 to bylo 20 četnických stanic, o tři roky později 19 a v roce 1933 jen 17 stanic. Podle četnických kalendářů sloužilo v roce 1927 na stanici ve Zlíně šest mužů, v roce 1931 jich zde již bylo 11, od roku 1932 se počet pohyboval mezi 13 a 15 muži.<sup>93</sup>

V roce 1928 byla zřízena při Okresním četnickém velitelství Uherské Hradiště četnická pátrací stanice. Pod její okruh působnosti tedy spadala i Četnická stanice Zlín a závažné případy, které se udály v jejím obvodu.<sup>94</sup>

### 3.2. Okresní četnické velitelství Zlín

Na podzim roku 1936 bylo ve Zlíně zřízeno okresní četnické velitelství. Četnickému oddělení Uherské Hradiště nyní podléhala čtyři okresní četnická velitelství – v Uherském Hradišti, Uherském Brodě, Holešově a ve Zlíně. Velitelem Okresního četnického velitelství Zlín se stal důstojník v hodnosti výkonného poručíka, což bylo v souladu s ustanovením četnické služební instrukce.<sup>95</sup> Bylo mu podřízeno sedm četnických stanic – Zlín, Otrokovice, Malenovice, Želechovice nad Dřevnicí,<sup>96</sup> Vizovice, Horní Lhota a Slušovice.<sup>97</sup>

V roce 1939 došlo k organizačním změnám. Okresní četnické velitelství Zlín nově spadalo do působnosti Četnického oddělení Kroměříž. Kromě Zlína mu podléhala okresní četnická velitelství v Kroměříži, Kyjově a Vyškově. Měla však na starosti větší počet stanic

---

<sup>92</sup> Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář československého četnictva*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1923, s. 395, 396.

<sup>93</sup> Muzeum Policie ČR v Praze – *Příručka schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1924, s. 176.

Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický podpůrný fond, 1927, s. 269, 270.

Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1931, s. 262.

Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář...*, 1932, s. 253.

Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář...*, 1933, s. 268, 269.

<sup>94</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie...*, s. 59.

<sup>95</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS; ERHART. *Sbírka...*, s. 172.

<sup>96</sup> Malenovice a Želechovice nad Dřevnicí jsou v současné době místními částmi města Zlína.

<sup>97</sup> Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1937, s. 294, 295.

než velitelství ve Zlíně. Tomu byly nyní podřízené stanice Zlín, Bařov<sup>98</sup>, Malenovice, Želechovice nad Dřevnicí, Vizovice, Horní Lhota a Slušovice.<sup>99</sup> Tento stav platil až do roku 1942. Počet mužů na stanici ve Zlíně se pohyboval v rozmezí 19 až 23 četníků.<sup>100</sup>

Okresní četnické velitelství Zlín a jemu podřízené stanice měly na starost široké spektrum případů. Jednalo se o dohlížení nad pořádkem, potírání tuláctví a žebroty, vyšetřování trestných činů a přestupků, sledování nálady obyvatelstva a celkové hospodářské prosperity nebo udílení povolení o pobytu cizincům. V období Protektorátu Čechy a Morava se okruh jejich působnosti ještě zvýšil. V záznamech je možno najít dokumentaci o vylučování nevhodných knih z prodeje, zadržování ilegálních letáků a pátrání po osobách, které je rozšiřují a vytvářejí nebo pátrání po zběhlých nebo nepřátelských vojenských příslušnících.<sup>101</sup> Konkrétní příklady těchto činností, vybrané z nepřeberného množství případů, budou pro ilustraci práce četnických složek na území Zlínska uvedeny v následujících kapitolách.

---

<sup>98</sup> Otrokovice byly v letech 1939–1946 přejmenovány na Bařov.

<sup>99</sup> Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1940, s. 267 - 272.

<sup>100</sup> Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář četnictva...*, 1941, s. 301 - 306.

Muzeum Policie ČR v Praze – *Kalendář četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Četnický vzdělávací a podpůrný fond, 1942, s. 288 - 292.

<sup>101</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 - Důvěrné spisy 1939 – 1945, číslo 7 – Běžné spisy 1925 a Běžné spisy 1938, číslo 8 – Situační spisy 1938 – 1946 – celkový přehled dokumentace.

## 4. Ukázky práce četnictva na příkladech z praxe

### 4.1. Kriminalistické metody využívané četnictvem

Četnická stanice Zlín a ostatní stanice podřízené Okresnímu četnickému velitelství Zlín využívaly ve své práci četných kriminalistických metod. Tento fakt dokazují protokoly z archivních materiálů.

Nejznámější z těchto metod je **daktyloskopie**, která se zabývá zkoumáním a porovnáváním otisků prstů za účelem zjištění totožnosti. Vycházela z toho, že tzv. papilární linie na vnitřní straně článků prstů, na dlaních a chodidlech zůstávají po celý život relativně neměnné a jsou neodstranitelné. Bylo prokázáno, že neexistují na světě dva jedinci, kteří by tyto linie měli shodné. Ve 20. letech 20. století si již tato věda vydobyla všeobecné uznání a daktyloskopické posudky se začínaly hojně užívat jako důkazy u soudů.<sup>102</sup> Pro potřeby četnictva byla vydána výnosem ministerstva instrukce pro daktyloskopickou službu. Ta stanovila, že ústřednou pro daktyloskopickou službu pro území celé republiky byl Poznávací úřad policejního ředitelství v Praze, u něhož bylo zřízeno zvláštní četnické oddělení. Toto oddělení bylo přímo ve styku s jednotlivými četnickými stanicemi a okresními četnickými velitelstvími. Nacházeli se zde odborně vyškolení příslušníci četnictva, kteří ke své činnosti využívali jednotnou daktyloskopickou registraturu a vypracovávali znalecké nálezy a posudky. Instrukce vyjmenovávala, v kterých případech musí být osoby daktyloskopovány bez vyzvání, tedy na základě pátrací činnosti, a kdy je tak potřeba učinit na úřední vyzvání. Popisovala také postup při vyhotovování daktyloskopických karet.<sup>103</sup> Ty obsahovaly nejdůležitější údaje o osobě, tedy jméno, její popis, zvláštní znamení, fotografii a podpis. Nejpodstatnější však byly samotné otisky prstů. Vyhotovovaly se takzvané válené otisky všech prstů a obyčejné otisky všech prstů kromě palců. Nařízením vlády<sup>104</sup> z roku 1922 byly tyto informace shromažďovány v rejstříku trestů.<sup>105</sup>

Dále se v praxi užívala **kriminalistická fotografie**. Sbírký fotografií pachatelů trestných činů vedly četnické pátrací stanice. Pro Zlín byly tedy tyto fotografie

---

<sup>102</sup> MACHUTOVÁ, Marcela. Daktyloskopie. *Linka* 158, roč. 1994, č. 3, s. 21.

<sup>103</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*. 1. vydání. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1922. s. 106, 107, 109.

<sup>104</sup> § 38 a násl. nařízení vlády č. 198/1922 Sb. z. a n. ze dne 14. července 1922 o evidenci soudních provinilců a sbírání dat pro účely kriminalistické statistiky.

<sup>105</sup> STRAUS, Jiří. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. 1. vydání. Praha: Police History, 2003, s. 97, 98.

shromažďovány u Četnické pátrací stanice Uherské Hradiště. Ukládaly se v osobním výkazu zločince nebo se připojovaly k trestnímu listu či případnému popisu osoby. Fotografie pachatelů byly zhotovovány původně dvoudílné, později trojdílné. Trojdílné fotografie obsahovaly zobrazení z profilu, zepředu a poloviční profil s pokrývkou hlavy. U osob, které měly na těle nějakou trvalou zvláštnost, se pak doporučovalo vyhotovit fotografii celé postavy.<sup>106</sup> Dále byly zachycovány v nejzávažnějších případech fotografie na místě činu. Sloužily k následné expertíze a také mohly být využity při výuce.

U dalších metod jsem žádné záznamy o využívání v archivních materiálech nenašel. Předpokládám ovšem, že byly také užívány. Jedná se například o **písmoznalectví**, které zkoumalo zvláštnosti písma pachatelů, jeho sklon, tlak při psaní a podobně a na základě toho se odvozoval psychický profil osobnosti.<sup>107</sup> Zde je důležité uvést, že činnost četnických stanic byla omezena na pouhé zabezpečení a vyhledání důkazů, případně opatření písma na zkoušku, protože vlastní porovnání rukopisů mohl provést jedině znalec, a to i v případě, pokud byla zjevná úplná shoda dvou rukopisů. Četnické oddělení u Poznávacího úřadu policejního ředitelství vedlo sbírku rukopisů zločinců.<sup>108</sup> **Balistika** byla rovněž velmi nápomocná při vyšetřování. Sloužila k identifikaci střelné zbraně. I přes to, že počátky vědecké balistiky jsou pokládány do roku 1925 a tato metoda byla v začátcích svého vývoje, zpracovávalo československé četnictvo poměrně profesionální balistické expertízy.<sup>109</sup> Užitá střelná zbraň patřila do skupiny věci, které byly označovány jako corpora delicti.<sup>110</sup> Střelné zbraně, které měly být podrobeny expertíze, musely být náležitě zajištěny tak, aby bylo chráněno ústí hlavně a nábojní komora.<sup>111</sup>

## 4.2. Trestné činy a přestupky

Trestná činnost má nepřehledné množství podob. Nejčastěji se však v četnických archivních záznamech z let 1918 až 1938 objevují protokoly a zprávy o zatčení, které se týkají deliktů krádeže, tuláctví a žebroty. Tento fakt rovněž potvrzují statistiky odsuzujících rozsudků za spáchané trestné činy a přestupky v jednotlivých letech. Tato data zachycují

---

<sup>106</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 46, 47.

<sup>107</sup> STRAUS, Jiří. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. 1. vydání. Praha: Police History, 2003, str. 105, 106.

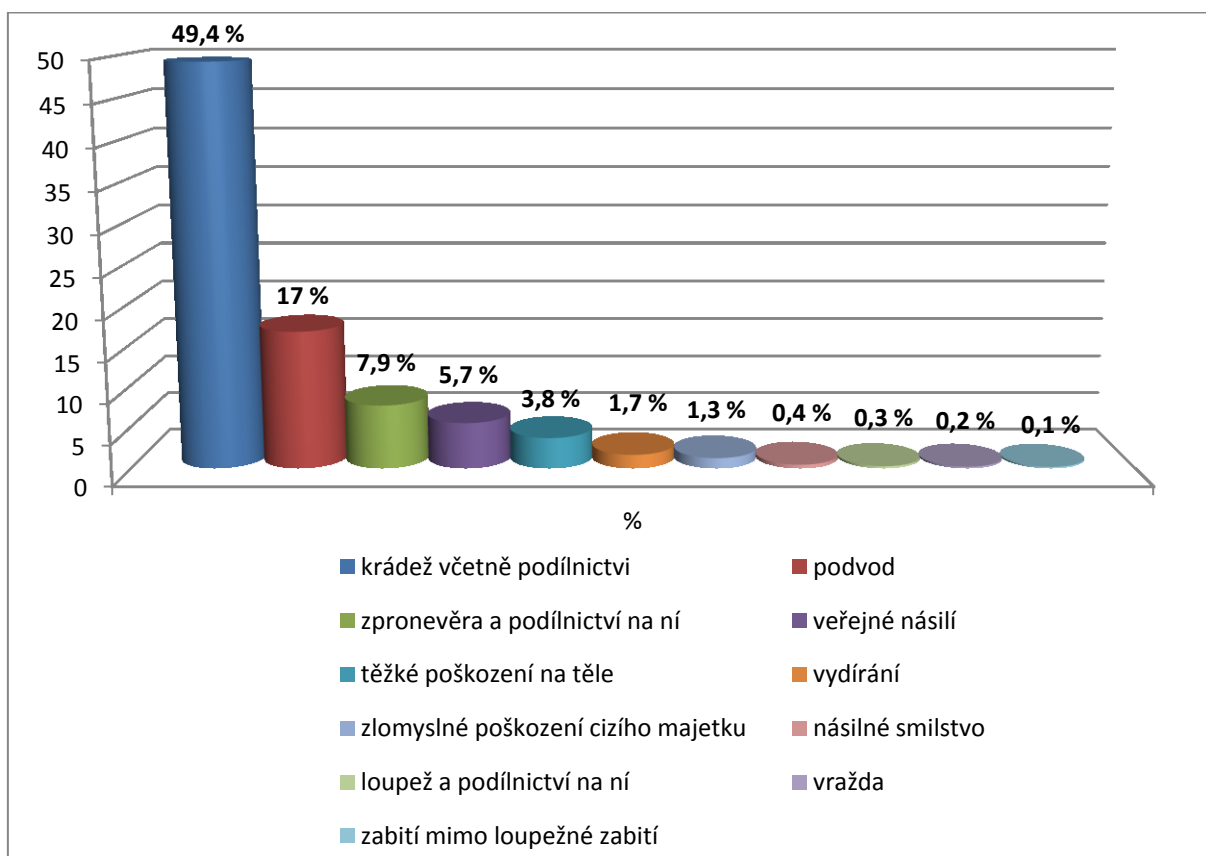
<sup>108</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 45, 46.

<sup>109</sup> STRAUS, Jiří. *Dějiny československé kriminalistiky...*, s. 112 – 114.

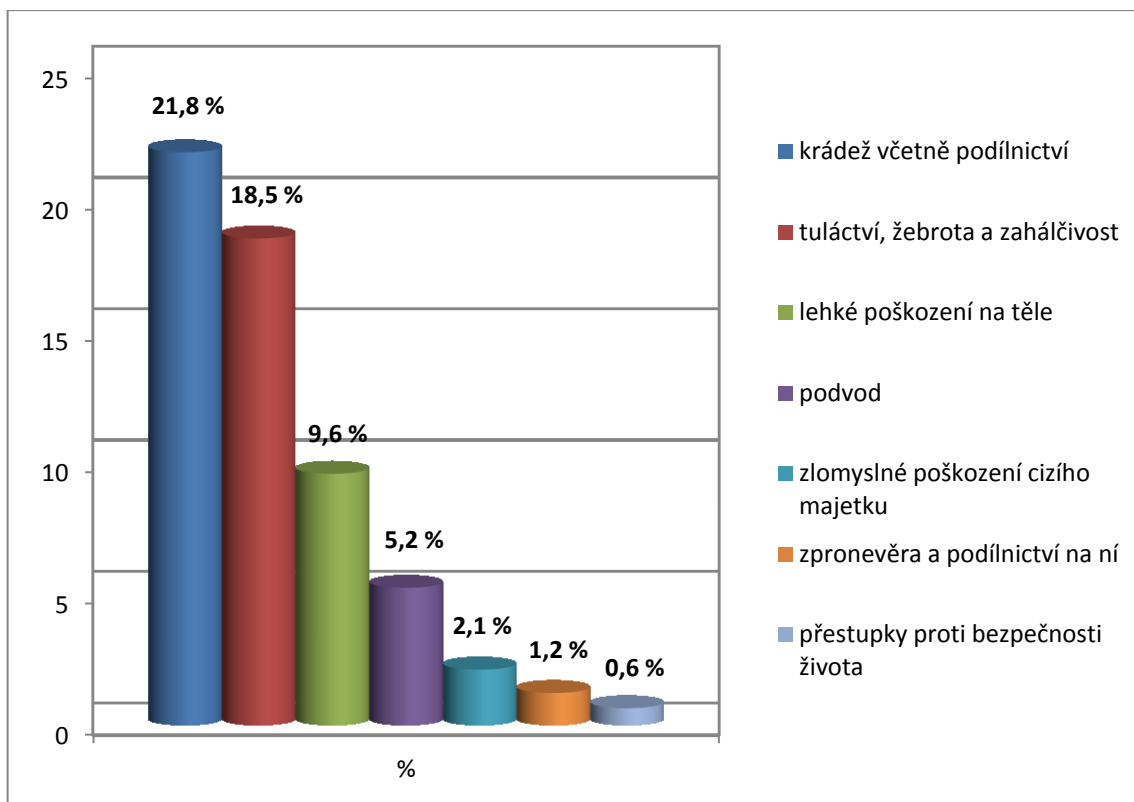
<sup>110</sup> Jednalo se o předměty, na nichž nebo jejichž prostřednictvím byl spáchán samotný trestný čin, nebo věci, které pachatel užil nebo zanechal na místě činu. Jde se o velice široké spektrum předmětů, může jít o krevní stopy, střelné zbraně, různé nástroje, živá zvířata, peníze, cenné papíry, prach a podobně.

<sup>111</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 52, 53.

následující dva grafy, které obsahují údaje vztahující se k roku 1927. Lze na nich názorně ilustrovat strukturu páchaných deliktů. První z nich zobrazuje procentuální poměr odsuzujících rozsudků za jednotlivé zločiny, druhý se týká přestupků.<sup>112</sup>



<sup>112</sup> SOLNAŘ, Vladimír. *Trestní právo hmotné – část zvláštní*. 1. vydání. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1948. s. 5.



Archivní materiály zahrnovaly rovněž záznamy o různých dalších zločinech a přestupcích, jako jsou tuláctví a žebrota, podvody, přestupky proti bezpečnosti těla, přestupky zákona o povolení k pobytu, násilné smilstvo, vyhnání plodu nebo zabití. Neobsahovaly však žádné záznamy například o spáchaném zločinu vraždy, pouze podezření z pokusu vraždy, což jen potvrzuje domněnku, že archivované záznamy nejsou zcela kompletní.<sup>113</sup> Z důvodu omezeného rozsahu práce není možné se zde zabývat všemi druhy uvedených činů, proto následující text bude věnován pouze nejrozšířenějšímu deliktu krádeže a jejím různým variantám.

#### 4.2.1. Krádež drobné hodnoty a tuláctví

*Skutkový stav případu Františky Š.:* Přesně nezjištěného dne v prosinci roku 1936 se ve Zlíně odehrál případ Františky Š. Četnictvo ji podezřívalo z toho, že v kavárně Sport odcizila žluté kožené dámské rukavice v ceně 25 Kč. Majitele ukradeného předmětu se nepodařilo zjistit. Četnictvo se o případu dozvědělo na základě nahlášení svědkyní Marií U. Ta se dostavila na zlínskou četnickou stanici a zde vypověděla, že Františka Š.,

<sup>113</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventurní záznam evidenční číslo 6 - Důvěrné spisy 1939 – 1945, číslo 7 – Běžné spisy 1925 a Běžné spisy 1938 – celkový přehled dokumentace.



se kterou sdílela společné ubytování u obchodnice Anny T., jí o této krádeži rukavic sama řekla. Krátce poté, co tak učinila, se Františka Š. odstěhovala a rukavice u Marie U. ponechala. Ta je tedy posléze šla odevzdat na četnickou stanici a případ zde oznámila. Druhá svědkyně obchodnice Anna T. vypověděla, že Františka Š. poskytla ubytování, ale o krádeži rukavic jí není nic známo.<sup>114</sup>

**Postup četnictva při vyšetřování případu:** Podezřelá Františka Š. byla četnictvem následně zadržena a předvedena na stanici. Podle příručky pokynů pro službu pátrací a daktyloskopickou musela být nejprve zjištěna totožnost dané osoby<sup>115</sup>, o čemž svědčí předmětná žádost ve spise. Četnická stanice Zlín ji adresovala velitelství Četnické stanice Bystřice pod Hostýnem, která spadala pod okres Holešov, v jehož obvodu se Františka Š. narodila. Součástí odpovědi mělo být také sdělení, zdali již osoba byla v minulosti trestána nebo je v současné době hledána pro jiný trestný čin. Četnická stanice Bystřice pod Hostýnem odpověděla zlínské četnické stanici prostřednictvím Četnické stanice Želechovice nad Dřevnicí, v jejímž obvodu bylo hlášeno, že se podezřelá v poslední době zdržovala.<sup>116</sup> Zjišťování totožnosti osoby v každém konkrétním případě je velice důležité. Může se totiž stát, že zadržená osoba udá nesprávné údaje nebo se prokáže padělanými doklady.

Po úspěšném ověření totožnosti bylo nutné provést výslech zadržené. Při něm měl četník povinnost dodržovat určité zásady a musel umět ovládnout své chování, protože případná vynucená doznání jsou protiprávní a také taková činnost ohrožuje dobrou pověst četnického sboru. Bylo zde stanoveno, že „*přiznání jest nejkrásnějším výsledkem vyšetřování, avšak pouze tehdy, bylo-li učiněno dobrovolně, pod tíhou usvědčujících důkazů a prokázaných okolností.*“<sup>117</sup> Četník se v případě přiznání nesměl spokojit se samotným tvrzením podezřelé osoby, ale musel všechny jí uváděné skutečnosti náležitě ověřit.<sup>118</sup> Avšak zdaleka ne pokaždé výslech vedl k přiznání, což potvrzuje i tento případ. Podezřelá Františka Š. při výslechu vypověděla, že uvedené rukavice neodcizila, nýbrž je v kavárně našla. Nemohla však ospravedlnit žádný důvod, na základě kterého si je ponechala.<sup>119</sup>

---

<sup>114</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 8/1937.

<sup>115</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 43.

<sup>116</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 8/1937.

<sup>117</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 48.

<sup>118</sup> Tamtéž, s. 43, 48.

<sup>119</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 8/1937.

Dále byla rovněž provedena osobní prohlídka zadržené. Ta mohla být podle četnické instrukce učiněna bez úředního nařízení nebo zvláštního vyzvání. Osobě důvodně podezřelé ze spáchání zločinu nebo přečinu, byly prohlédnuty šaty a jiné věci, které měla na sobě nebo při sobě. Taková prohlídka se měla vykonat tak, aby maximálně šetřila práva dotčené osoby, její pověst a co nejméně ji obtěžovala.<sup>120</sup> Osobní prohlídku musela provést osoba stejného pohlaví. Podezřelá u sebe měla pouze koženou tašku s toaletními potřebami, která byla posléze předána dozorcí vězňů spolu s osobou zadržené. Aby byl dodržen náležitý postup, prohlídku podle protokolu vykonala manželka dozorce vězňů.<sup>121</sup>

Bylo dokázáno, že Františka Š. spáchala čin ve střízlivém stavu a za účelem vlastního obohacení se. Kromě krádeže jí bylo kladeno za vinu i tuláctví, protože se šetřením zjistily skutečnosti, které Františka Š. následným doznáním sama potvrdila. Byla delší dobu bez zaměstnání, potulovala se ve Zlíně, přespávala na různých místech a stýkala se s osobami se špatnou pověstí. Rovněž nemohla prokázat, že disponuje jakýmkoliv finančními prostředky k vlastní obživě. Podezřelá tedy byla po zatčení a provedení příslušných úkonů předána do vazby Okresnímu soudu ve Zlíně.<sup>122</sup>

**Právní posouzení:** Trestní právo v Československu bylo stále upraveno říšským trestním zákonem z roku 1852. Ten stanovil, že kdo jinému movitou věc bez jeho souhlasu odejme, dopouští se krádeže.<sup>123</sup> Předmětem krádeže mohla být pouze hmotná věc a to i v takovém případě, že se hmotnou stala až samotným činem. Nesmělo se jednat o majetková práva ani přírodní síly.<sup>124</sup> Odcizeny mohly být i věci, které neměly objektivně žádnou hodnotu. Nebylo rozhodné, jestli se jednalo o věci *res extra commercium*<sup>125</sup>, ovšem předmětem krádeže nemohly být části živého nebo mrtvého lidského těla.<sup>126</sup> Z povahy věci vyplývá, že ukradeny nemohly být věci opuštěné a *res nullius*<sup>127</sup>, protože se muselo jednat o věci cizí. Krádež spočívala v odnětí věci, tedy převedením z cizí detence, čímž byl tento delikt dokonán. Odnětím se rozumělo odejmutí věci z držení jiné osoby bez jejího souhlasu. Věc nemusela být odejmuta pouze vlastníkově, ale také osobě, která ji měla momentálně u sebe, aniž by byla

<sup>120</sup> § 62 odst. 1 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 449, 452.).

<sup>121</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventurní záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 8/1937.

<sup>122</sup> Tamtéž.

<sup>123</sup> § 171 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>124</sup> Podle současného trestního zákoníku může být předmětem krádeže i ovladatelná přírodní síla (viz § 134 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb.).

<sup>125</sup> *Res extra commercium* jsou věci, které jsou pro svou povahu vyloučené z běžného obchodování. (HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1026)

<sup>126</sup> KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné (část obecná i zvláštní)*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1935. s. 231.

<sup>127</sup> Jako *res nullius* jsou označovány tzv. věci ničí, věci bez pána, tedy takové, které nemají žádného vlastníka a nejsou předmětem vlastnictví. (HENDRYCH. *Právní slovník...*, s. 1027)

jejím vlastníkem, tedy tzv. oprávněnému držiteli. Podstatným znakem krádeže bylo, že pachatel jednal pro svůj užitek. Nebylo rozhodné, jak s věcí posléze naložil. Mohla tedy být i zcela zničena nebo užita ku prospěchu samotné poškozené osoby. Krádež byla v základní variantě posuzována jako přestupek.<sup>128</sup> Trestní zákon popisoval, za jakých okolností se z ní stává zločin. Důležitá byla celková hodnota ukradených věcí, nebezpečnější povaha skutku, vlastnosti odcizené věci nebo vlastnosti pachatele. Zákon u každé z těchto čtyř kategorií vyjmenoval okolnosti, za kterých lze krádež takto posuzovat.<sup>129</sup>

Protože hodnota ukradené věci činila 25 Kč, krádež Františky Š. byla posouzena jako přestupek. Rozhodná částka zde byla 2000 Kč.<sup>130</sup> Pokud byla odcizena věc v této anebo vyšší hodnotě, jednalo se již o zločin.<sup>131</sup> Důležitá však nebyla výše užítu pachatele, nýbrž skutečná škoda vzniklá okradené osobě, která se stanovila z částky, jež byla potřebná pro opětovné opatření téže věci. Nebrala se v úvahu cena zvláštní obliby ani případné poškození věci.<sup>132</sup> Podle ustanovení trestního zákona Františky Š. za výše popsany čin hrozilo prosté nebo tuhé vězení<sup>133</sup> v délce trvání jednoho týdne až šesti měsíců.<sup>134</sup>

Podle četnického protokolu vykazovalo chování podezřelé Františky Š. typické znaky přestupku tuláctví. To bylo společně s žebrotou, štitěním se práce, příživnictvím a dalšími delikty řazeno mezi obecně nebezpečná trestná kořistění.<sup>135</sup> Tato oblast byla upravena zákonem o robotárnách a polepšovnicích. Podle jeho ustanovení osoba potulující se bez zaměstnání a neschopná prokázat, že disponuje prostředky ke své výživě nebo si je hodlá opatřit legálním způsobem, měla být potrestána za tuláctví tuhým vězením v délce jednoho až tří měsíců.<sup>136</sup> V pátém ročníku Věstníku ministerstva vnitra Československé republiky z roku 1923 byl uveřejněn výnos ministerstva vnitra<sup>137</sup>, který vzhledem k nárůstu nezaviněné nezaměstnanosti a v souvislosti s tím i potulky upozorňoval, aby se u zatčených podezřelých z potulky zjišťovalo, zda se případně nejedná o osobu, která z důvodu ztráty

---

<sup>128</sup> SOLNAŘ. *Trestní právo hmotné...*, s. 66.

<sup>129</sup> § 172-176 a § 460 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>130</sup> Původně obsahoval trestní zákon nižší částku, která byla rozhodující pro posouzení činu jako zločin. Zákon č. 31/1929 Sb. z. a n. ze dne 21. března 1929, který měnil a doplňoval trestní zákony a trestní řády, tuto částku zvýšil na 2000 Kč.

<sup>131</sup> KALLAB, Jaroslav; HERRNRITT Vilém. *Trestní zákony československé*. 3. vydání. Praha: Československý Kompas, 1933. s. 159.

<sup>132</sup> SOLNAŘ. *Trestní právo hmotné...*, s. 67.

<sup>133</sup> Pro kategorii přečinů rozlišoval trestní zákon v § 244 a 245 dva stupně trestu vězení, a to vězení a tuhé vězení. V obou typech byl trestanec chován bez želez, rozdíl spočíval v pracovních povinnostech a styku s dalšími osobami.

<sup>134</sup> § 173 a § 460 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>135</sup> KALLAB. *Trestní právo hmotné...*, s. 203, 204.

<sup>136</sup> § 1 zákona č. 89/1885 ř. z. o robotárnách a polepšovnicích ze dne 24. května 1885.

<sup>137</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 76388-5 z prosince 1922.

zaměstnání a nemožnosti nalezení nového v místě svého bydliště, hledala práci v jiné oblasti.<sup>138</sup>

#### 4.2.2. Pokus krádeže vloupáním

**Skutkový stav případu Rudolfa S.:** Rudolf S. byl důvodně podezřelý z toho, že se 28. ledna 1937 v 1 hodinu v noci pokusil vloupat za účelem krádeže do bytu Gertrudy H. v Prštném<sup>139</sup> ve Zlíně. Jednání bylo kvalifikováno jako pokus, protože při provádění činu byl pachatel vyrušen a svůj záměr nedokončil. Tento čin byl oznámen městské policii v Prštném, která o něm posléze vyrozuměla zlínskou četnickou stanicí. Getrudu H. probudily ze spánku zvuky, když se někdo snažil dostat do jejího bytu oknem. Zaklepala na zeď souseda Františka H., se kterým šla následně obhlédnout situaci. Společně zjistili, že někdo násilím zvenku otevřel okno vedoucí do bytu Gertrudy H, a pod ním objevili čerstvé stopy. František H. nasedl na jízdní kolo a vydal se směrem, kterým stopy vedly. Hned vzápětí potkal Josefa U., zřízence hlídací společnosti, toho času ve službě, který krácel opačným směrem, a sdělil Františkovi H., že žádnou osobu nepotkal. František H. se ihned vrátil zpátky k bytu poškozené, která mezitím pozorovala v dálce jdoucího muže neznámé totožnosti, za kterým se František H. vydal na jízdním kole. Josef U. a mezitím uvědomil obecní policii. František H. doprovodil za vzájemného hovoru neznámého muže až k jeho domu v Malenovicích. Posléze se vrátil zpět k domu poškozené a oznámil své podezření na tohoto muže strážníku obecní policie Karlovi B., který již na místě spolu s dalším kolegou případ vyšetřoval. Strážník Karel B. zajistil otisky obuvi ve sněhu. Poté byl případ oznámen Četnické stanici Zlín.

**Postup četnictva při vyšetřování:** Na místo přivolaný strážmistr četnické stanice zjistil totožnost neznámého muže. Jednalo se o Rudolfa S., kterého četnictvo následně zadrželo.<sup>140</sup> Jedním z nejdůležitějších úkolů četnictva v určitých případech bylo náležité zajištění a popsání místa činu.<sup>141</sup> Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou stanovily přesný postup. Základním pravidlem bylo, že místo činu musí být popisováno v takovém stavu, v jakém se skutek odehrál, tedy bylo zakázáno dotýkat se předmětů a nesmělo být nic přemístěno nebo odstraněno dokud nedojde k popisu či vyfotografování místa.

<sup>138</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - Věstník četnictva, 1923, ročník 5, s. 23, 24.

<sup>139</sup> Prštné je místní částí města Zlína.

<sup>140</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventurní záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 11/1937.

<sup>141</sup> ŠEVČÍK, Alfons. Moderní četnictvo v boji se zločinem. *Věstník československé společnosti pro právo trestní*, 1935, roč. 11, č. 1-2, s. 31.

Výjimka byla stanovena pouze pro naléhavé případy, které se týkaly záchran zraněných osob nebo odvrácení hrozících škod. Místo činu muselo být náležitě zdokumentováno, protože soudce většinou neměl možnost prohlédnout si jej osobně, a také z důvodu, aby bylo možno provést případnou rekonstrukci. Zde četníci uplatňovali své znalosti nabyté intenzivním studiem, protože každý z nich musel být schopný provést náčrtek budovy, jejího okolí nebo terénu, kde se případ odehrál. Tyto plány se vyhotovovaly i v okamžiku, kdy byly pořizovány fotografie místa činu. Aby byly splněny všechny náležitosti, musel být proveden přesný popis bezprostředního místa činu, stopy a místa předmětů užitých ke spáchání činu, směr odchodu a příchodu pachatele, pozice svědků, ze kterých skutek pozorovali, a další důležité okolnosti nebo negativní zjištění. Vedle správného popisu místa činu musel četník zjistit přesný průběh události a provedení činu. Dále měl povinnost zajistit veškeré stopy, což byly všechny změny místa činu, které nastaly činností pachatele. Šlo zejména o otisky, skvrny a celou řadu dalších stop.<sup>142</sup> U bytu Gertrudy H. již však četnictvo nemohlo náležitě ohledat místo činu a získat důkazy, protože otisky bot pachatele byly majitelem domu při úklidu sněhu zametyeny. Předmětné stopy ve sněhu však již naštěstí byly zajištěny, a to krátce po činu přivolanými příslušníky obecní policie. Z následně provedené prohlídky bot podezřelého četnictvem bylo zjištěno, že svými rozměry odpovídají otiskům zanechaným na místě činu. Jiné stopy pachatel při vloupání nezanechal a jeho činem nebyla způsobena žádná škoda.<sup>143</sup>

V bytě zadrženého byla provedena domovní prohlídka za účelem potvrzení podezření, dle kterého měl být Rudolf S. pachatelem i jiných bytových krádeží, jejichž pachatel dosud nebyl dopaden.<sup>144</sup> Domovní prohlídka se podle služební instrukce mohla vykonat pouze na základě odůvodněného soudcovského příkazu. Za určitých okolností však mohla být provedena i bez tohoto příkazu.<sup>145</sup> Podle příručky pokynů závisel výsledek této prohlídky zejména na důvtipu četníka a pečlivosti, s jakou byla vykonána. Doporučovala sledovat výrazy přítomných osob, kterých se prohlídka dotýká, protože podle nich šlo často usoudit, zda se hledá na správném místě. Součástí prohlídky měla být všechna příslušenství nemovitosti a hledání stop po případné likvidaci předmětů. Chytří pachatelé však skoro v žádném případě nenechávají takové předměty v domácnosti, je třeba hledat speciální skryše

---

<sup>142</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 2, 3, 4, 5.

<sup>143</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 11/1937.

<sup>144</sup> Tamtéž.

<sup>145</sup> Viz případ níže.

§ 60 odst. 1, § 61 odst. 1 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 448.).

nebo i u jiných osob.<sup>146</sup> To se však tohoto případu netýkalo a žádné podezřelé věci nalezeny nebyly.<sup>147</sup>

Četnictvo muselo dále vyslechnout zadrženého, jež uvedl, že byl předmětný večer v hostinci ve Zlíně, kdy odsud kolem půlnoci odešel domů. Vydal se na vlak na nádraží ve Zlíně, který však nestihl, a proto se rozhodl jít pěšky po silnici přes Prštné do Malenovic. Doznal, že šel v době činu okolo domu poškozené, o žádné vloupání se zde však nepokusil. Podezřelý byl rovněž podroben daktyloskopii a karta s otisky prstů byla přiložena ke spisu. Kromě výslechu podezřelého bylo nutné opatřit výpovědi svědků, v tomto případě Gertrudy H. a Františka H., a také zajistit výpověď strážníka obecní policie Karla B. Obviněný byl po skončení úkonů předán do vazby Okresnímu soudu ve Zlíně, protože vyšetřování nebylo uzavřeno a existovala obava, že by mohl působit na svědky a mařit tak jeho další průběh.<sup>148</sup>

**Právní posouzení:** Případ Rudolfa S. byl kvalifikován jako pokus zločinu krádeže, protože pachatel byl při činu vyrušen a nedokončil jej. Podle ustanovení trestního zákona není potřeba k tomu, aby byl zločin spáchán, čin dokonat. Již samotný pokus, který nebyl pro nemohoucnost, náhodu nebo jinou překážku, která nemá původ v rozhodnutí pachatele, dokonán, se posuzuje jako zločin. Tento pokus krádeže byl zločinem z důvodu naplnění znaků nebezpečnější povahy skutku, protože směřoval k odcizení věcí zamčených. Ty trestní nauka definovala jako věci opatřené mechanickou překážkou, jež k nim zamezovala nebo ztěžovala přístup.<sup>149</sup> Věc tedy nebyla volně přístupná a pachatel pro její odcizení musel nejprve zdolat překážku, přitom nebyla rozhodná úroveň zabezpečení takového předmětu. Pokud by měl pachatel právo vstoupit do uzamčeného prostoru, poté krádež věcí, jež by zde byly uloženy, nebyla posuzována jako krádež na věcech zamčených.<sup>150</sup> Rudolf S. se v tomto případě pokusil dostat do uzamčeného bytu oknem, do kterého neměl přístup, v úmyslu odcizit věci zde se nacházející. Tím naplnil tuto skutkovou podstatu. Za spáchaný čin mu hrozil trest těžkého žaláře v trvání šesti měsíců až jednoho roku. Krádež byla spáchána v nočních hodinách, což samo o sobě nestačilo pro její posouzení jako zločinu, pokud nebyly splněny jiné výše

---

<sup>146</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 49.

<sup>147</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 11/1937.

<sup>148</sup> Tamtéž.

<sup>149</sup> SOLNAŘ. *Trestní právo hmotné...*, s. 67.

<sup>150</sup> KALLAB; HERRNRITT. *Trestní zákony československé...*, s. 163.

uvedené náležitosti požadované zákonem. Tento fakt však měl vliv na výši trestu, který podle ustanovení trestního zákona mohl být v takovém případě zvýšen.<sup>151</sup>

Ohledně problematiky trestání za delikt krádeže se objevovaly v odborných kruzích různé názory. Podle jednoho z nich by prosté krádeže, tedy takové, jež byly spáchány bez použití násilí, měly správně být trestány pouze peněžitými tresty. V zásadě pro toho, kdo se snažil obohatit na úkor jiné osoby, by měla být nejúčinnějším trestem ztráta určitých vlastních majetkových hodnot. Mohl však nastat i případ, kdy krádež pro pachatele byla jediným východiskem z nouze. V takové situaci by adekvátním trestem zřejmě bylo uložení prací vykonaných pro všeobecné blaho společnosti, čímž by pachatel odčinil své provinění. Pokud při páčání krádeže však bylo užito násilí, je zcela adekvátním a nejúčinnějším trest ztráty svobody.<sup>152</sup>

#### 4.2.3. Krádež naplňující znaky větší nebezpečnosti

**Skutkový stav případu Žofie N.:** Tento případ se udál ve Zlíně v průběhu května roku 1938. Žofie N. se krádežemi pravděpodobně živila a prováděla tento čin pravidelně. Za takové jednání byla také šestkrát soudně potrestána. Tentokrát byla zatčena pro krádeže v prostorách obchodního domu a hlavní prodejny obuvi firmy Baťa ve Zlíně. Celková hodnota ukradených věcí činila 205 Kč. Žofie N. prováděla krádeže zejména v poledních hodinách, kdy se v uvedených prodejnách vyskytovalo velké množství nakupujících a prodavači tak nemohli věnovat plnou pozornost okolnímu dění. V případě vystupovali dva hlavní svědci, vedoucí Inocenc M. a vedoucí prodavač Bohumil H., kterým jako odpovědným osobám v uvedených prodejnách byla krádežemi učiněna škoda. Strážmíři Josef S. a Ladislav H. se 25. května 1938 dozvěděli o výskytu dvou žen Žofie N. a Antonie U., které se spolu s neznámým mužem pohybovaly v prostorách obchodního domu a pravděpodobně se pokoušely krást. Při pokusu o útěk byli Žofie N. a neznámý muž zadrženi.<sup>153</sup>

**Postup četnictva při vyšetřování:** Z věcí, které byly při osobní prohlídce po zadržení u Žofie N. nalezeny, a po následné konfrontaci v obchodním domě, bylo jasné, že tyto předměty nejsou majetkem podezřelé, ale patří obchodnímu domu. Z tohoto důvodu byla četnictvem provedena v místě, kde Žofie N. naposledy přebývala,

<sup>151</sup> § 8, § 174 II. písm. c), § 178 a § 180 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>152</sup> SLÁDEČEK, Josef. *O zločinech a trestech*. 1. vydání. Praha: Bursík a Kohout, 1893. s. 74, 75.

<sup>153</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1938 – zatčení č. 34/1938.

domovní prohlídka. Protože hrozilo nebezpečí z prodlení, byla prohlídka vykonána bez patřičného soudního příkazu.<sup>154</sup> V místě byly nalezené další předměty pravděpodobně odcizené z majetku obchodního domu a hlavní prodejny obuvi. Vzhledem k tomu, že Žofie N. nemohla prokázat, že tyto věci nabyly obvyklým způsobem a také že se již dříve uchýlila k podobné činnosti, považovalo se za prokázané, že je odcizila. Inocenc M. a Bohumil H. se svými podřízenými zaměstnanci poskytli svědeckou výpověď, že předměty nalezené při domovní prohlídce u Žofie N. jí nebyly nikdy prodány. Zároveň se podle tvrzení Inocence M. v obchodním domě ztrácelo velké množství zboží a pachatel nebyl nikdy dopaden. Další svědkyní v případě byla prodavačka v prodejně obuvi Štěpánka G. Ta při výslechu uvedla, že před třemi týdny se jí v prodejně ztratil pár obuvi v ceně 25 Kč. Protože tyto boty byly nalezeny při domovní prohlídce Žofie N., bylo zřejmé, že je také odcizila. Žofie N. však poté při výslechu v rozporu s tvrzením Štěpánky G. prohlásila, že tyto boty si v prodejně zakoupila. Vedoucí prodejny obuvi Jan O. rovněž dosvědčil, že se v obchodě často ztrácelo zboží, a proto se četníci domnívali, že další pár dámské obuvi spolu s ponožkami nalezenými u Žofie N. zde rovněž ukradla.<sup>155</sup>

Tento případ byl založen na řadě svědeckých výpovědí. Podle příručky pokynů pro službu pátrací a daktyloskopickou se nešlo spoléhat pouze na tyto výpovědi, ale tvrzení osob svědků bylo potřeba náležitě ověřit a zjištění podpořit jinými důkazy. Svědeckou výpověď totiž ovlivňuje řada fyziologických a psychologických faktorů a je takřka nemožné, aby byl, byť i z většího množství takových výpovědí, zjištěn skutkový děj, který skutečně odpovídá realitě. Svědek by často chtěl říct pravdu, ale z rozličných příčin toho ani není schopen. Četníkům se ukládalo, aby pokud možno upřednostňovali zjištění svědecké výpovědi ze souvislejšího vyprávění před pouhým kladením otázek, což často může být zavádějící.<sup>156</sup>

Kromě výslechu svědků muselo být samozřejmě provedeno ověření totožnosti a výslech podezřelé. Žofie N. se při něm přiznala ke svému činu pouze částečně. Uvedla seznam věcí, které odcizila, ovšem popírala krádež kufříku, dvou párů dámských bot a ponožek. Podle její výpovědi kufřík spolu s jedním párem bot poctivě zakoupila a druhý pár bot s ponožkami obdržela od svého milence, jehož jméno však nechtěla uvést. Tyto činy omlouvala skutečností, že se jí nedařilo sehnat práci a byla tedy nucena se nějakým

---

<sup>154</sup> Kromě nebezpečí z prodlení mohla být domovní prohlídka bez soudního příkazu vykonána i v případě, kdy hrozila ztráta hledaného předmětu.

<sup>155</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1938 – zatčení č. 34/1938.

<sup>156</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 14, 15, 43.



způsobem živit. Spolupráci s Antoníí U. a původně neznámým mužem, Zikmundem R., odmítla s tím, že veškeré nezákonné jednání vykonala sama. Z důvodu způsobu života Žofie N. a hrozícího nebezpečí, že by se mohla vyhýbat trestnímu stíhání, byla předána do vazby k Okresnímu soudu ve Zlíně. Co se týče druhé podezřelé, Antonie U., vyšetřováním se nepodařilo zjistit fakt, že by se na krádežích nějakým způsobem podílela, avšak nacházela se v inkriminované době ve společnosti pachatelky Žofie N. Z toho lze vyvodit, že prováděly krádeže společně. Antonie U. byla tedy také předána Okresnímu soudu ve Zlíně. Původně neznámému muži, Zikmundu R., se po ověření totožnosti četnictvo ve spise již nevěnuje. Nebyl z něj tedy jasný jeho poměr k osobě pachatelky a také pohnutky, které ho případně mohly vést ke spáchání krádeže.<sup>157</sup>

**Právní posouzení:** Případ Žofie N. spadal do kategorie zločinů, nikoliv však z důvodu hodnoty ukradených věcí, jež činila 205 Kč, ale byla zde splněna jiná okolnost. Žofie N. totiž měla kradení ve zvyku a v takovém případě se jednalo o zločin bez ohledu na výši odcizené částky. U pachatelů ze zvyku se objevovaly trvalé sklony k určitému druhu deliktu a využívali každé příležitosti i v takových případech, kdy neexistovala jiná pohnutka ke spáchání činu.<sup>158</sup> O sklonech osoby ke krádeži ze zvyku svědčilo rovněž dřívější potrestání za tentýž čin, které nevedlo k nápravě, nebo skutečnost, že páchala více krádeží v krátkých časových intervalech po sobě.<sup>159</sup> Podezřelá Žofie N. podle ustanovení trestního zákona hrozil za spáchaný čin těžký žalář<sup>160</sup> v délce pěti až deseti let. V roce 1939 bylo přijato vládní nařízení, které novelizovalo některá ustanovení trestního zákona a řádu. Kdyby se tento případ odehrál později, měl soud možnost snížit trest odnětí svobody ve výši nad pět let na trest v rozmezí jednoho až pěti let.<sup>161</sup>

V případě Žofie N. existovaly i další okolnosti, díky kterým mohl být posouzen jako zločin. Nebyly u nich však splněny všechny podstatné podmínky. Pokud by hodnota odcizených věcí činila více než 500 Kč, skutek by vykazoval znaky nebezpečnější povahy, protože krádež byla provedena ve spolupráci s další osobou nebo osobami. Žofie N. také byla více než dvakrát pro zločin či přestupek krádeže trestána, skutek by tedy mohl být posouzen jako zločin i podle tohoto ustanovení. Hodnota odcizených

---

<sup>157</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1938 – zatčení č. 34/1938.

<sup>158</sup> SOLNAŘ. *Trestní právo hmotné...*, s. 68.

<sup>159</sup> KALLAB; HERRNRITT. *Trestní zákony československé...*, s. 310.

<sup>160</sup> Trestní zákon rozlišoval pro kategorii zločinů v § 14 dle tuhosti žalář a těžký žalář, přičemž ve druhém typu byl trestanec chován za zvýšených bezpečnostních opatření a návštěvy byly povolené jen ve výjimečných případech.

<sup>161</sup> Čl. 2 odst. 1 vládního nařízení č. 306/1939 Sb. z. a n. ze dne 9. listopadu 1939 o změně některých ustanovení trestního zákona a trestního řádu.

věcí by však musela činit nejméně 500 Kč. Naplnění byť i jedné z těchto dvou uvedených kategorií by znamenalo kvalifikaci skutku jako zločin krádeže.<sup>162</sup>

#### 4.2.4. Krádež větší hodnoty spáchaná mladistvými

**Skutkový stav případu Evžena Ř., Ladislava K. a Jana H.:** Mladiství Evžen Ř. Ladislav K. a Jan H. byli podezřelí z toho, že 29. srpna 1938 v nočních hodinách odcizili ve Zlíně Josefu S. osobní automobil stojící před jeho domem v ceně 15 000 Kč. S ním posléze odjeli do Bohuslavic, kde se pokusili vylákat na Františku V. pět litrů benzínu, což se jim však nepovedlo, a z toho důvodu zde zanechali stát automobil opuštěný. Dále Evžen Ř. a Ladislav K. odcizili 2. září 1938 z autobusu Josefa H., který stál u garáží firmy Baťa ve Zlíně, automobilové hodiny, tachometr a ampérmetr v celkové ceně 500 Kč. Tyto věci byly u nich při zadržení nalezeny. Dále se Evžen Ř. Ladislav K. a Jan H. 7. září 1938 kolem 20. hodiny pokusili odcizit Jaroslavu P. před jeho domem ve Zlíně osobní automobil v ceně 27 000 Kč. Protože byli při krádeži vyrušeni, tento čin nedokončili a odcizili pouze koženou tašku s osobními průkazy poškozeného a svíčky do auta, v celkové ceně 200 Kč. Téhož dne o půl hodiny později vnikli podezřelí do uzamčené garáže Ludvíka K. ve Zlíně, kde odcizili osobní automobil v ceně 20 000 Kč, kterým ujeli na Slovensko a odtud zpět na Moravu, kde byli o dva dny později zadrženi četnictvem v Bedihošti u Prostějova. Při jízdě na Slovensko porazili automobilem krávu. Nejistilo se v jakém místě a komu škoda vznikla. Při srážce však vznikla škoda na osobním automobilu Ludvíka K. ve výši 500 Kč a za spotřebovaný benzin, olej a opotřebení vozu škoda ve výši 300 Kč. Cestou vylákali podezřelí na Alexeji G. a Richardu K. dohromady 50 litrů benzínu v celkové hodnotě 165 Kč. Tito dva poškození požadovali náhradu za vylákaný benzin. Zbylí poškození se připojili k trestnímu řízení s tím, že budou požadovat náhradu škody až u soudu.<sup>163</sup>

**Postup četnictva při vyšetřování:** Četnictvo bylo o případu vyrozuměno 8. září 1938, kdy Jaroslav P. a Ludvík K. krátce po sobě toto oznámili. Krádež auta Ludvíka K. byla posléze Četnickou stanicí Zlín telefonicky oznámena Četnické pátrací stanici Uherské Hradiště. Následující den byla zlínská četnická stanice vyrozuměna Četnickou stanicí Bedihošť u Prostějova o zadržení podezřelých, a poté došlo k jejich předání k dalšímu šetření na stanici ve Zlíně. U zadržených byly při osobní prohlídce objeveny předměty

---

<sup>162</sup> § 174 II. písm. a), § 176 I. a II. písm. a) a § 179 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>163</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 9, Inventární záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 55-57/1938.

pocházející z krádeže v autobusu Josefa H., proto bylo obvinění rozšířeno i o tento skutek. Krádež automobilu Josefa S. z 29. srpna 1938 v tuto chvíli ještě nebyla objasněna, avšak vzhledem k provedenému šetření a skutečnosti, že všichni tři zadrženi bydleli v blízkosti bytu poškozeného Josefa S., byli podezřelými i z této krádeže. Také následně provedená konfrontace s Františkem V., na kterém se pokusili vylákat pět litrů benzínu, pachatele usvědčila. Podle příručky pokynů pro službu pátrací a daktyloskopickou bylo při provádění konfrontace nutné dbát na to, aby byla podezřelá osoba v jejím průběhu ustrojena a upravena totožným způsobem, jako při páchání činu. Také bylo nutné zajistit takové postavení svědka a konfrontované osoby, aby vzdálenost mezi nimi odpovídala jejich reálnému setkání.<sup>164</sup> Četnictvo dále zajistilo vyjádření všech ostatních svědků případu a po provedených výsleších se podezřelí ke svému jednání doznali. Jednali ve střízlivém stavu a po předchozí domluvě. Motiv činu nebyl objasněn, existovala však domněnka, že chtěli uprchnout do ciziny a zde automobily prodat. Podezřelí byli následně daktyloskopováni a karty s otisky prstů byly přiloženy ke spisu. Protože byli přistiženi při činu a byla zde obava, že by mohli uprchnout, došlo k jejich předání do vazby Okresnímu soudu ve Zlíně.<sup>165</sup>

**Právní posouzení:** Tento případ se od předchozích lišil nejen ve výši škody způsobené krádeží, ale zejména tím, že se zde jednalo o krádež spáchanou mladistvými pachateli. Na tyto osoby se vztahoval zvláštní zákon o trestním soudnictví nad mládeží, který svými ustanoveními doplňoval trestní zákon. Jako mladistvé definoval osoby, jež dosáhly 14 let a nedosáhly 18 let věku. Od klasických deliktů se trestné činy mladistvých odlišovaly také tím, že se nedělily na zločiny, přečiny a přestupky, ale byly jednotně označovány jako provinění. Zadrženi Evžen Ř. a Ladislav K. měli v době činu 15 let a Jan H. 16 let. Pokud by se jednalo o krádež dospělého pachatele, byla by řazena do kategorie zločinů z důvodu výše škody, která v tomto případě byla značná. Při počítání výše škody pro potřeby kvalifikace činu konkrétního pachatele byla rozhodná celková částka, která vznikla součtem jednotlivých dílčích krádeží jednomu nebo více majitelům, a to bez ohledu na to, jestli se v určitých případech jednalo o pokus, či se na nich pachatel spolupodílel s jinou osobou.<sup>166</sup> Takto sečteny mohly být pouze krádeže naplňující znaky zločinu. Paradoxní bylo, že dospělému pachateli nemohla být tímto způsobem přičtena krádež mladistvého, protože ta nemohla být za žádných okolností kvalifikována jako zločin, ale vždy se jednalo

---

<sup>164</sup> POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu...*, s. 44.

<sup>165</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Karton 9, Inventurní záznam evidenční číslo 7 – zatčení č. 55-57/1938.

<sup>166</sup> SOLNAR. *Trestní právo hmotné...*, s. 66, 67.

o provinění.<sup>167</sup> Pokud činil součet hodnot ukradených věcí více než 20 000 Kč, stanovil trestní zákon pro dospělého pachatele vyšší trestní sazbu, a to těžký žalář v délce trvání od pěti do deseti let.<sup>168</sup> Pro mladistvé se však tyto sazby snižovaly na polovinu, přičemž dolní hranice nesměla být více než jeden rok a horní více než pět let. Evženu Ř., Ladislavu K. a Janu H. tedy mohla být za spáchané provinění odepřena svoboda na jeden rok až pět let.<sup>169</sup>

### 4.3. Náležitosti četnických protokolů

U řady činností mělo četnictvo povinnost náležitě zaprotokolovat svoji činnost. Pro názornou ukázkou z praxe jsou vybrány z práce četnické stanice protokoly o zatčení z důvodu trestných činů nebo přestupků, které měly následující předepsané náležitosti, jež musely vždy obsahovat.

V **hlavičce** protokolu byla uvedená četnická stanice, která případ řešila a okres, ve kterém se nacházelo její působiště. Dalším údajem bylo číslo zatčení a druh trestného činu nebo přestupku. Případně se zde také mohla objevit informace, jestli byl zatčený fotografován a daktyloskopován.

**První oddíl** protokolu obsahoval osobní data, kde byly uvedené nejdůležitější údaje o zatčeném sloužící k jeho identifikaci. Nacházelo se zde celkem 15 údajů. Prvním bylo jméno a příjmení, dále datum a místo narození s příslušnou četnickou stanicí a matričním úřadem, jména rodičů, příslušnost k obci, trvalé bydliště, údaj o manželství, zaměstnání, osmý bod obsahoval u mužů údaje o vojenské službě, dále jestli zatčený umí číst a psát, jakého je náboženského vyznání, národnosti, zda mu není svěřena nějaká osoba, o níž má povinnost se starat a údaj o velikosti majetku a příjmech. Předposlední bod obsahoval údaje o zatčení. Konkrétně kdy a kde byla osoba zatčena, kým a na čí popud, kdo případ vyšetřoval a také zde byl uveden seznam případných svědků, dále zda byla dotyčná osoba již soudně trestána, případně kolikrát a za jaké trestné činy. Jako poslední bylo vyhrazeno místo pro případné poznámky k vyšetřované osobě.

**Druhý oddíl** protokolu se věnoval skutkové podstatě trestného činu. Děлил se do čtyř, výjimečně pěti, částí označených římskou číslicí. *První část* obsahovala základní údaje o trestném činu. Byly zde vyjmenovány podstatné znaky, na základě kterých četnictvo osobu zadrželo. *Druhá část* podrobně popisovala, čím se pachatel provinil a okolnosti a důkazy,

---

<sup>167</sup> KALLAB; HERRNRITT. *Trestní zákony československé...*, s. 160.

<sup>168</sup> § 173 a § 179 zákona č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

<sup>169</sup> § 2 odst. 1, § 3 a § 8 odst. 2, odst. 3 zákona č. 48/1931 Sb. z. a n. ze dne 11. března 1931 o trestním soudnictví nad mládeží.

kteřé jej usvědčují. Zahrnovala výpovědi svědků, postup při zatčení, předměty související s trestným činem nalezené při osobní, případně domovní prohlídce a výsledky šetření četníků. Ve *třetí části* bylo uvedeno vyjádření pachatele k obvinění a skutečnosti, kterými se hájil nebo ospravedlňoval své jednání, a případně zda se k činu přiznal nebo jej zapíral. Poslední *čtvrtá část* obsahovala charakteristiku pachatele, datum a čas zatčení a předání do vazby k okresnímu soudu. Dále se zde nacházel seznam věcí zjištěných při osobní prohlídce. Pokud se osoba narodila v místě, které spadalo pod působnost jiné četnické stanice, bylo v poslední části uváděno, zda tato stanice byla o zatčení pachatele vyrozuměna. Toto se provádělo zejména z toho důvodu, že by existovaly nějaké neznámé skutečnosti, které pátráním nevyšly najevo a mohly by jej nějakým způsobem ovlivnit. *Pátá část* se objevovala jen v určitých výjimečných případech a popisovala mimořádná opatření, která musela být v souvislosti s vyšetřováním učiněna. Například pokud z důvodu nebezpečí z prodlení musela být provedena domovní prohlídka bez patřičného soudního příkazu.

Často byly součástí protokolu různé **přílohy**. Například o žádost o potvrzení totožnosti zatčeného s odpovědí příslušné četnické stanice a se stručnou charakteristikou pověsti osoby, protokol o nalezení předmětu krádeže, potvrzení okresního soudu o převzetí pachatele, fotografie pachatele nebo místa činu, daktyloskopická karta s otisky prstů zatčeného, popis zadržené osoby, jeho zvláštní poznávací znamení nebo třeba posudky z nemocnice o zdravotním stavu nebo úmrtí.

Na závěr protokolu byla uvedena jména a podpisy velitele stanice a četníka, který jej vypracoval.<sup>170</sup>

#### **4.4. Situační zprávy a periodické pololetní zprávy**

Velitelům četnických stanic a okresních četnických velitelství bylo uloženo na základě rozkazů podávat v určitých intervalech zprávy o dění ve svém obvodu a o stavu četnických jednotek. Velitel četnické stanice vypracovával pro nadřízené okresní četnické velitelství situační zprávy a velitel okresního četnického velitelství v souvislosti s předpisem o přehlídkové službě u četnictva hodnotil stav svých podřízených četnických stanic. Vydávání situačních zpráv souviselo s povinností velitele mít přehled o dění ve svém obvodu. Okresní četnický velitel v souvislosti s ustanoveními služební instrukce pro četnictvo byl

---

<sup>170</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1925 – zatčení č. 34/1938.

povinen konat periodické přehledky a neočekávané kontroly podřízených stanic. Instrukce mu ukládala sledovat, zda je řádně vykonávána služba a zda velitel plní úkoly, jimiž je ze zákona pověřen. Dále byl povinen se informovat o služebním i mimoslužebním chování četníků na stanici, zajímat se o jejich poměry, a zda četníkům v kasárnách nic podstatného nechybělo. Zjištěné vady byl povinen sepsat do protokolu a odeslat příslušnému četnickému oddělení. V případě, že v místě prohlídky shledal nepřilíš závažné závady nebo takové, které bylo potřeba urychleně odstranit, byl oprávněn sjednat nápravu ihned.<sup>171</sup> Pokud se však jednalo o závažnější pochybení, musel informovat četnické oddělení.<sup>172</sup>

Podle vypracovaných zpráv, dostupných v archivním fondu, obsahovala **situační zpráva sedm hlavních bodů**. Velitel četnické stanice zde hodnotil náladu obyvatelstva, porušení veřejného klidu, pořádku a bezpečnosti, zásobování obyvatelstva, ceny potravin a ostatních spotřebních výrobků a osobní a sociální poměry obyvatel. Předposlední bod se věnoval nakažlivým lidským a zvířecím chorobám a jako poslední se uvádělo, zda v obvodu četnické stanice došlo k nějakým významným událostem, při kterých by četnictvo muselo zasahovat.

K praktické ukázce poslouží **situační zpráva z četnické stanice Bařov v okrese Zlín** podřízené Okresnímu četnickému velitelství Zlín ze dne z 30. října 1939. Bod číslo jedna hodnotil náladu obyvatelstva jako dobrou a přizpůsobenou všeobecným poměrům v současné situaci. Podle druhého odstavce nebyl v obvodu narušen pořádek ani veřejný klid. S ohledem na to, že se jednalo již o období Protektorátu Čechy a Morava, bylo zde popsáno, že neproběhly žádné demonstrace ani nelegální letákové akce a nebyla zjištěná jakákoliv protirežimní propaganda, poslech zakázaných rozhlasových stanic nebo nedovolené ozbrojování. Třetí část hodnotila zásobování obyvatelstva jako dobré, protože důležité životní potřeby jsou k dostání. Jediným problémem, který se vyskytl, byl nedostatek uhlí a palivového dřeva. Čtvrtý bod konstatoval, že u cen potravin, textilu a obuvi nedošlo ve sledovaném měsíci k žádným změnám. Pátý bod označoval životní poměry obyvatel za dobré. Důvodem bylo, že většina z nich byla zaměstnána u firmy Bařa, která jim poskytovala průměrné platy. Byl zde uveden také počet propuštěných dělníků. Z důvodů vlastní žádosti nebo různých pracovních prohřešků přišlo o zaměstnání 53 osob. Žádná z nich ovšem nebyla propuštěna z důvodu nedostatku práce ve firmě. Podle šestého odstavce nebyl v obvodu evidován výskyt žádné z nakažlivých a nebezpečných

---

<sup>171</sup> § 120 odst. 1, § 121, § 122 a § 123 služební instrukce pro četnictvo (ERHART, Josef. *Rukověť četnictva...*, s. 487-489.).

<sup>172</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - PINKAS; ERHART. *Sbírka...*, s. 176.

chorob u zvířat nebo lidí. *Poslední bod* informoval o skutečnosti, že v měsíci říjnu se nestaly žádné neobvyklé události. I přes zrušení státního svátku 28. října nedošlo k nepokojům a obyvatelstvo se chovalo klidně. Četnictvo tedy neabsolvovalo žádné mimořádné zásahy.<sup>173</sup>

**Periodická pololetní zpráva** okresního četnického velitele obsahovala *dvanáct bodů*. Prvním z nich byl zdravotní stav četnictva, dále ubytování, kázeň a chování ve službě a mimo službu a morálka podřízených, sociální poměry příslušníků četnictva, výstroj, výzbroj a střelivo, výcvik a vyučování, hodnocení výkonné služby, vedení správní agendy, všeobecné poměry a poznatky z okresu, opatření učiněná ve vlastním oboru působnosti a poslední bod poskytoval prostor pro různé návrhy okresního četnického velitele.

K ilustraci, jak taková zpráva v četnické praxi vypadala, poslouží *periodická pololetní zpráva okresního četnického velitele ve Zlíně ze dne 4. ledna 1940* určená pro zemské četnické velitelství v Brně. Podle *prvního odstavce* se u příslušníků četnictva objevilo několik případů lehčího onemocnění a nakažlivé nemoci nebyly v místech četnických stanic a jejich okolí evidovány. *Bod dva* pojednával o vyhovujícím ubytování na četnických stanicích ve Zlíně, Bařově, Želechovicích nad Dřevnicí, Vizovicích a Horní Lhotě. Naopak na stanicích v Malenovicích a Slušovicích bylo ubytování vyhodnoceno jako stísněné. Z důvodu nedostatku prostor nebylo možné sjednat nápravu. Předpisy kasárního řádu mužstvo neporušovalo. Ubytování četníků, kteří přebývali mimo kasárna, také vyhovovalo. Podle *třetí části* nebyly evidovány žádné stížnosti obyvatel ani úřadů na chování četníků v okrese. Všem velitelům četnických stanic se daří dodržovat patřičnou kázeň a morálku u svých mužstev. *Čtvrtý odstavec* konstatoval, že sociální poměry příslušníků četnictva v okrese byly poměrně dobré. Jmenoval tři četníky, kteří měli větší dluhy. Štábní strážmistr Josef S. se zadlužil částkou 7 000 Kč ve svém dřívějším působišti a měsíčně mu bylo strháváno 169 Kč z platu. Praporčík Jan B. měl dluh 10 000 Kč za nemovitost a štábní strážmistr Stanislav S. si vypůjčil částku 3 000 Kč od Masarykova četnického a podpůrného fondu a v důsledku toho se mu měsíčně odečítalo 128 Kč z platu. *Bod pět* říkal, že četníci udržují svoji výstroj v náležitém stavu podle četnické instrukce. Taktéž ve výzbroji a střelivu podle *odstavce šest* nebyly shledány žádné nedostatky a bylo s nimi zacházeno podle předpisů. Výcvik a výuka podle *sedmé části* odpovídaly nařízením a velitelé četnických stanic se ve vyučované látce poměrně dobře orientovali. Objevovaly se i snahy o názorné vyučování. Četníci se dobře vyznali v aktuálních zákonech a předpisech a rovněž je dovedli

---

<sup>173</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 8 – Situační spisy 1938 – 1946 – čísl. jedn. 192 dův./1939.

aplikovat v praxi. Služba výkonná v *odstavci osm* rovněž odpovídala příslušným služebním předpisům a byla náležitě vykonávána. Okres nezaznamenal žádné významnější úspěchy četnického sboru. Co se týče správní agendy rozpracované v *bodě devět*, tak veškerá evidence byla vedena v souladu s předpisy. S přidělenými finančními prostředky bylo zacházeno hospodárně a ve vyúčtování nebyly objeveny žádné nesrovnalosti. Štábní strážmistr Josef Š. obdržel pochvalné uznání ze neohrožený čin, kdy přispěchal na pomoc dvěma tonoucím dívkám a zachránil jim život. *Odstavec číslo deset* analyzoval poměry a uváděl všeobecné poznatky z okresu Zlín. Nacházelo se zde 100 % obyvatel české národnosti. Baťovy závody zaměstnávaly ve Zlíně 20 000 a v obci Baťov asi 3 600 dělníků. Kromě toho obyvatelstvo pracovalo převážně v zemědělství a v obchodu. Mnozí pachatelé však navštěvovali okres Zlín za účelem páchaní trestné činnosti. Situace byla jinak poklidná, žádné nepokoje nebyly zaznamenány. *Bod jedenáct* konstatoval, že nebyla učiněna žádná opatření ve vlastním oboru působnosti. Možnosti učinit nové návrhy v poslední *dvanácté části* v tomto případě velitel okresního četnického velitelství nevyužil.<sup>174</sup>

#### 4.5. Pátrací oběžníky

Pátrací oběžníky byly velmi důležitou součástí mnoha vyšetřování. Uváděly vždy nejdůležitější okolnosti daného případu s popisem pachatele a jeho zvláštních znamení. Tyto oběžníky byly rozeslány na četnické stanice, v jejichž obvodu se předpokládalo, že by se mohl pachatel vyskytnout. Nejčastěji byly tyto zprávy odesílány okresním četnickým velitelstvím, blízkým četnickým pátracím stanicím a v nejbližším okolí spáchaného činu všem četnickým stanicím.

V květnu roku 1938 se v Luhačovicích odehrál případ veřejného násilí. Tři neznámí muži projížděli v nočních hodinách ulicemi Luhačovic a někdo z nich přibližně dvacetkrát vystřelil do vzduchu. Strážník městské policie Alois H. se pokusil vozidlo zastavit, ovšem neúspěšně. Uskočil na poslední chvíli před automobilem řítícím se přímo na něj. Pachatelům se tedy podařilo ujet. Pátrací oběžník obsahoval přibližný popis těchto tří mužů. První z nich byl pravděpodobně 160 cm vysoký útlé postavy, ve věku mezi 28 a 30 lety a měl oblečené světlé šaty. Jako zvláštní znamení uvádí spis nápadně malou nohu. Druhý z mužů měl šedý oblek, běžnou postavu a byl vysoký asi 168 cm. Byl přibližně stejně starý jako první muž. Poslední pachatel byl silné postavy a 176 cm vysoký. Měl na sobě tmavý oblek

---

<sup>174</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 8 – Situační spisy 1938 – 1946 – čísl. jedn. 3 dův./1940.



a představoval se jako „Hrdina“. Všichni tři muži byli české národnosti. Do Luhačovic podle svědků přijeli čtyřsedadlovým automobilem Škoda Rapid tmavé barvy. Pátrací oběžník s žádostí o pomoc při pátrání byl zaslán Okresnímu četnickému velitelství Uherský Brod, pod jehož obvod spadala Četnická stanice Luhačovice. Dále okresním četnickým velitelstvím v Uherském Hradišti, v Holešově a ve Zlíně, Četnické pátrací stanici Uherské Hradiště a četnickým stanicím v Horní Lhotě, Zlíně a Želechovicích nad Dřevnicí. Obdržel jej také Policejní úřad Zlín a jemu podřízené stanice.<sup>175</sup>

Pokud pátrání již nemělo význam, muselo být odvoláno. **Odvolání pátrání** obsahovalo vždy číslo pátracího oběžníku, který se odvolával. Stručně zde byly popsány okolnosti uzavření případu a odvolání pátrání, případně popisovaly podrobnosti o dopadení pachatele. Bylo odesláno znovu všem četnickým orgánům, které obdržely předchozí pátrací oběžník.<sup>176</sup>

#### 4.6. Ostatní činnosti

Kromě výše uvedených případů bylo četnictvo ze Zlína povoláváno i k takovým událostem, jako byly třeba požáry, aby náležitě prozkoumalo místo činu. V archivních materiálech se také vyskytují četné protokoly věnující se prověřování spolehlivosti dělnictva nebo nenastoupení vojenské služby v době mobilizace. Za Protektorátu Čechy a Morava bylo četnictvo nasazováno při pátráních po uprchlých vojácích.<sup>177</sup>

---

<sup>175</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1938 – pátrání č. D/12/38.

<sup>176</sup> Tamtéž – pátrání č. F – 3/37.

<sup>177</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 - Důvěrné spisy 1939 – 1945, číslo 7 – Běžné spisy 1925 a Běžné spisy 1938, číslo 8 – Situační spisy 1938 – 1946 – celkový přehled dokumentace.

## 5. Četnictvo v letech 1939 – 1945

### 5.1. Obecná úprava četnictva

Období Druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava bylo poznamenáno určitými změnami v působení bezpečnostních složek na území státu. Území Druhé republiky bylo „okleštěno“ a v důsledku toho se četníci z pohraničí přesouvali do vnitrozemí, kde pro ně nebylo místo. Z toho důvodu došlo k redukci početního stavu. 16. března 1939 výnosem Adolfa Hitlera zařazeným do sbírky protektorátních zákonů<sup>178</sup> byl zřízen Protektorát Čechy a Morava.<sup>179</sup> Bezpečnostní složky sice zůstaly v kompetenci protektorátní vlády, ovšem říšská vláda mohla ovlivňovat početní stavy, výzbroj a celkovou organizaci četnictva. Kromě bývalých československých bezpečnostních složek, k nimž patřilo četnictvo, státní policie a obecní policie, zde začínaly působit početné složky německých bezpečnostních sborů skoro všech typů, jaké se vyskytovaly na území Německa. Tyto jednotky sem začaly pronikat při okupaci Protektorátu a spolupůsobily po boku německé armády při obsazování území. Byla jimi vytvářena ve větších městech tzv. obsazovací velitelství (Einsatzgruppen). Svoji úlohu zde přebírala německá bezpečnostní policie, která byla tvořena státní tajnou policií<sup>180</sup> a kriminální policií. Vedle bezpečnostní složky zde začínaly působit i německé orgány bezpečnostní služby, tedy zpravodajské orgány<sup>181</sup> německých jednotek Schutzstaffeln (SS).<sup>182</sup>

Samotné původní protektorátní bezpečnostní složky byly postupně přizpůsobovány a připodobňovány říšským jednotkám. I na ministerstvu vnitra došlo k reorganizaci. Projevily se změnami působnosti oddělení 12, které mělo četnictvo pod správou. Souviselo to se sjednocováním struktury bezpečnostního aparátu podle německého vzoru. Ten byl rozdělen na dvě složky – uniformovanou a neuniformovanou policii. Četnictvo bylo řazeno do kategorie **protektorátní uniformované policie**, kterou řídil velitel německé pořádkové policie. Organizace a struktura četnictva zůstala v podstatě nezměněná. Z povahy věci došlo ke změnám ve způsobu jmenování generálního velitele četnictva, který byl nyní jmenován vedoucím protektorátní uniformované policie. Ze zemských

---

<sup>178</sup> Výnos vůdce a říšského kancléře 75/1939 Sb. z. a n. ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava.

<sup>179</sup> MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III. (Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát 1939 – 1945)*. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 2001, str. 8.

<sup>180</sup> Tzv. Geheime Staatspolizei - GESTAPO

<sup>181</sup> Tzv. Sicherheitsdienst – německá politická bezpečnostní služba

<sup>182</sup> MORAVČÍK, Ctibor. *Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 12.

četnických velitelství zůstaly nyní na okleštěném území pouze velitelství v Praze a v Brně. Ostatní organizace se již neměnila. I systém hodností a skladba výstroje a výzbroje zůstala téměř v původním stavu. Z četnických uniforem však byly odstraněny symboly Československé republiky a byly nahrazeny symboly protektorátními. V roce 1944 došlo ke sloučení četnictva, státní policie a obecní policie do jediné složky, nazývané protektorátní policie. Po vzoru německé struktury bylo k těmto sborům počítáno i profesionální hasičstvo.<sup>183</sup> Tímto krokem v podstatě zaniklo četnictvo jako samostatný ozbrojený bezpečnostní sbor na našem území.

V souvislosti s tlakem vyvíjeným na společnost byl za protektorátu vyvíjen i tlak na větší potírání zločinnosti. Svědčí o tom vládní nařízení z roku 1942.<sup>184</sup> Část jedna tohoto nařízení se týkala plánovitého policejného dohledu nad osobami, které svými zločineckými aktivitami a pácháním trestných činů škodí společnosti. Druhá část zaváděla policejní preventivní vazbu. Celý svazek z archivních spisů, týkající se této záležitosti, rovněž obsahoval předtištěné vzorce tiskopisů a také vzory pro napsání životopisu a podobně.<sup>185</sup>

Německá správa nařizovala českým bezpečnostním složkám mnoho specifických úkolů. V roce 1939 byla v souvislosti s vládním nařízením pořizována domovní evidence obyvatelstva, což spočívalo v tom, že pro každý dům se podle jednotlivých bytů založil seznam osob zde ubytovaných. V obcích s méně než 500 obyvateli vedly tuto evidenci četnické stanice.<sup>186</sup> Německé složky jako např. gestapo často při svých akcích vyžadovaly součinnost četnického sboru při zatýkání osob.<sup>187</sup> Existovaly také speciální četnické operační oddíly, které měly na starost pochůzky po určených trasách, kde byl hlášen výskyt partyzánských skupin a jednotek odboje. Dále bylo četnictvo do roku 1942 nasazeno v židovském ghettě Terezín, kde vykonávalo strážní službu.<sup>188</sup>

## 5.2. Práce četnictva v zájmu Německé říše na příkladech z praxe

Podřizování německým zájmům se nevyhnulo ani Okresnímu četnickému velitelství Zlín a jemu svěřeným stanicím. Svědčí o tom například výnos generálního velitele četnictva

---

<sup>183</sup> MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III...*, str. 55, 91, 92.

<sup>184</sup> Vládní nařízení č. 89/1942 Sb. z. a n. ze dne 9. března 1942 o preventivním potírání zločinnosti.

<sup>185</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 14 – Oběžníky – vládní nařízení č. 89/1942 Sb. z a n.

<sup>186</sup> § 1 odst. 1 a § 6 odst. 1 vládního nařízení ze dne 27. ledna 1939 o domovní evidenci obyvatelstva a některých opatřeních omezujících jeho pohyb.

<sup>187</sup> FARA, František. *Četnické vzpomínky...*, s. 85.

<sup>188</sup> MACEK; UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva III...*, s. 51,53.

z roku 1940,<sup>189</sup> který byl zlínskému okresnímu četnickému velitelství doručen 29. srpna 1940. Tento výnos se týkal zejména vzdávání **pocty orgánům říšské německé policie**, strany NSDAP a veškerým ostatním symbolům Německé říše. Příslušníci četnictva byli podle něj povinni vzdávat poctu důstojníkům říšskoněmecké armády a německé pořádkové policie a také úředníkům bezpečnosti policie, tedy příslušníkům gestapa a kriminální policie. Dále výnos obsahoval upozornění, že stále dochází k nedostatkům ve vojenském chování a ve vzdávání pocty u příslušníků četnictva. Těmto problémům mělo být předcházeno důslednou kontrolou a v případě, že by se závady vyskytovaly i nadále, mohlo být přikročeno k personálním změnám na velitelských místech příslušných útvarů.<sup>190</sup>

20. března 1939 byl vydán rozkaz,<sup>191</sup> který pojednával o **podřízenosti četnictva říšskoněmeckému veliteli Polizeisatzgruppe 2 v Brně**. Hovořil o povinnosti poslouchat rozkazy uvedeného velitele a rozkazy jemu podřízených velitelů. Podle zprávy z 22. dubna 1939, která se objevila na velitelství Četnické stanice Zlín, bylo nadřízenými orgány zjištěno, že některá velitelství přijímají a vykonávají rozkazy a nařízení od orgánů, jimž četnictvo není podřízeno. Tyto rozkazy byly v rozporu se služebními předpisy. Četnictvo bylo povinno plnit rozkazy zemského četnického velitelství v Brně, velitele německé Polizeieinsatzgruppe 2 a jemu podřízených úřadů, a dále provádět úkoly zadané českými i německými soudními úřady a státními zastupitelstvími. Veliteli Četnické stanice Zlín bylo uloženo sledovat veškeré případy, které odporují této instrukci, a v případě obdržení takového neplatného rozkazu bylo jeho povinností nahlásit tuto skutečnost na příslušném četnickém oddělení.<sup>192</sup>

Dále obdrželo velitelství Četnické stanice Zlín 13. června 1939 nařízení ve věci **opatrnosti v řeči a nestrannosti**. Opatření popisovalo, že někteří příslušníci četnictva dávali při veřejných jednáních najevo své stranické smýšlení a nechovali se loajálně vůči německému národu. Opíralo se o služební instrukci četnictva, podle které by četník neměl projevovat stranickou zaujatost nebo nesouhlas s názory druhých. Splnění nařízení bylo požadováno navrátit služební cestou, což velitel zlínské četnické stanice v hodnosti vrchního strážmistra podle rozkazu vykonal 15. června 1939. Odeslal zemskému četnickému veliteli seznam četníků, kteří byli s nařízením srozuměni a jména dvou četníků, kteří byli na dovolené

---

<sup>189</sup> Výnos generálního velitele četnictva č. 654/1940 z 24. června 1940.

<sup>190</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945 – čís. jedn. 5015/2/1939.

<sup>191</sup> Rozkaz čisl. jedn. 501 dův./1939 ze dne 20. března 1939.

<sup>192</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945 – čisl. jedn. 526 dův./1939.

a s rozkazem budou seznámeni po návratu. Zároveň podle požadavku bylo konstatováno, že žádný ze zdejších četníků neučinil projev, který by odporoval tomuto nařízení.<sup>193</sup>

Dále v souvislosti s připodobňováním protektorátních bezpečnostních složek k německým jednotkám musel být učiněn i **praktický výcvik příslušníků četnických stanic**. 21. května 1942 obdrželo Okresní četnické velitelství Zlín rozkaz Zemského četnického velitelství Brno.<sup>194</sup> Tato instrukce se týkala výcviku velitelů četnických stanic, který měl být proveden 26. května 1942 na hřišti SK Baťa ve Zlíně. K tomuto výcviku bylo povoláno sedm četníků v hodnosti vrchního strážmistra a čtyři četníci v hodnosti praporčíka. Výcvik měl trvat osm hodin a jmenovaní četníci se k němu měli dostavit v osm hodin ráno s předepsanou výzbrojí a výstrojí.<sup>195</sup>

### 5.2.1. Potírání rozšiřování letáků

Četnictvo mělo rovněž za úkol stíhat jakékoliv projevy odporu vůči Němcům. Jedním z nich bylo šíření letáků s protirežimním obsahem. Svědčí o tom případ z února 1940, kdy byl ve Zlíně v areálu Baťových závodů objeven komunistický protistátní leták. Tento leták odevzdal štábnímu strážmistrovi Josefovi S. dělník Karel Ch., který jej našel po skončení pracovní doby ve svém svrchníku v šatně v budově číslo 14. Karel Ch. ve výpovědi uvedl, že do této budovy mají volný přístup všichni zaměstnanci. Četnická hlídka pátráním neobjevila žádné původce ani rozšiřovatele letáků. Z toho bylo vyvozeno, že se jedná o ojedinělý případ. O výskytu letáku byla vyrozuměna také německá tajná policie (gestapo) ve Zlíně. Pátrání však nebylo uzavřeno a případné výsledky měly být ihned hlášeny nadřízeným orgánům.<sup>196</sup>

### 5.2.2. Vyloučení nevhodných knih z prodeje

V souvislosti se zaváděním cenzury provádělo četnictvo za Protektorátu Čechy a Morava činnosti, které byly dříve neslučitelné s demokratickými zásadami četnictva Československé republiky. Je pravdou, že na základě výnosu ministerstva vnitra z roku 1922<sup>197</sup> se prováděla již před vznikem Protektorátu kontrola filmů promítaných v kinech, ale ta měla spíše

---

<sup>193</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945 – čísl. jedn. 647 dův./1939.

<sup>194</sup> Rozkaz zemského četnického velitelství v Brně č. 954/3-42.

<sup>195</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945 – čísl. jedn. 91 dův./42.

<sup>196</sup> Tamtéž – čísl. jedn. 91 dův./1940.

<sup>197</sup> Výnos ministerstva vnitra č. 69905-6 z prosince 1922.

charakter dohledu, zda jsou filmy vhodné pro děti, či jsou jiným způsobem kulturně-výchovné.<sup>198</sup> Cenzura prováděná za dob Protektorátu byla zcela jiného rázu. Například Okresní úřad ve Zlíně na základě ministerského nařízení z dubna roku 1940<sup>199</sup> poslal četnickým stanicím podřízeným Okresnímu četnickému velitelství Zlín pokyn, ve kterém jim ukládal provést revizi knihkupectví, nakladatelství, antikvariátů a všech druhů veřejných knihoven. Součástí tohoto nařízení byl seznam „závadných“ knih. Ten byl rozdělen do pěti skupin. Knihy zařazené do první skupiny měly být příslušníky četnické stanice nenápadným způsobem zničeny a o tomto úkon měl být sepsán takzvaný spalovací protokol. Knihy ve druhé až páté skupině měly být zabaleny spolu s jejich seznamem a místem zabavení do balíku a tento balík měl být zapečetěn. Zásilka se seznamem zničených knih a s balíkem zapečetěných knih měla být doručena Okresnímu úřadu ve Zlíně. Dále spis žádal, aby celá tato akce byla provedena šetrně a bez přílišného rozruchu.<sup>200</sup> O této činnosti svědčí i řada četnických vzpomínek. U příslušníků četnictva však mnohdy i za období Protektorátu sloužil kolektiv, který stále silně ctil národního ducha Československé republiky. Některé zabavované knihy tak mnohdy četníci schovávali a úřadům odevzdávali pouze podřadné tituly nebo silně poškozené výtisky. Na některých stanicích tak mnohdy mohly být tajně přechovávány i stovky takových knih. Ty pak po válce byly vráceny zpět knihovnám.<sup>201</sup>

---

<sup>198</sup> Muzeum Policie ČR v Praze - Věstník četnictva, 1923, ročník 5, s. 24.

<sup>199</sup> Ministerské nařízení z 8. dubna 1940 č. D 3209-5/4-40 B.

<sup>200</sup> Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín, Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945 – čísl. 288/1/Pres.

<sup>201</sup> FARA, František. *Četnické vzpomínky...*, s. 82.

## Závěr

Diplomová práce byla věnována tématu právní úpravy četnictva na území Československé republiky v první polovině 20. století s bližším seznámením se s Četnickou stanicí Zlín a Okresním četnickým velitelstvím Zlín. Práce nemá za cíl ubírat se k pouhému teoretickému výkladu, a proto z tohoto důvodu uvádí skutečnou aplikaci právních norem v praxi na každodenní činnosti četnického sboru na uvedených institucích ve Zlíně. Největší pozornost směřovala k deskripci právní úpravy zvolené problematiky a následné realizaci relevantních ustanovení.

Archivní výzkum ve Státním okresním archivu ve Zlíně, jenž byl proveden v rámci vypracování diplomové práce, přinesl nové doposud nepublikované poznatky, a to zejména z důvodu, že použité archiválie nejsou dosud zpracovány. Diplomová práce si kladla za cíl přinést ucelenou interpretaci získaných informací k dané problematice. Toto pojednání by mohlo také sloužit jako primární publikace pro následný výzkum budoucích badatelů. Práce bude také využita ve spolupráci s Muzeem Jihovýchodní Moravy ve Zlíně, které v současné době zpracovává publikaci o četnictvu pro Policii České republiky.

Zvolené téma diplomové práce je perspektivní oblastí pro budoucí rozšířené zpracování, a to zejména s ohledem na možnost rozšíření výkladu pojednávajícím o řešení ostatní trestné činnosti, jejíž vyšetřování spadalo do pravomoci a působnosti četnictva, a v této práci z důvodu obsáhlosti již nebylo řešeno. Zejména by bylo vhodné se zaměřit i na celorepublikovou činnost generálního velitele četnictva, do jehož pravomoci spadala korekce činnosti celého četnictva, kdy i v tomto případě jsou dochovány početné archiválie, např. v Zemském archivu v Opavě.

Závěrem je nezbytné vymezit, že četnictvo jako organizovaný bezpečnostní sbor mělo ve státě důležitou úlohu, protože bojovalo proti kriminalitě a zločinu a dohlíželo na pořádek ve společnosti. Současná Policie České republiky je založena na obdobných principech, avšak absentuje hlubší organizace vzdělávání a metodiky. Pochopení právní úpravy a systému četnictva by mohlo být inspiračním zdrojem pro případné úvahy *de lege ferenda*.

Diplomová práce by neměla přinést holý seznamující výklad dané problematiky, ale i znázornění teoretického pojetí na reálných případech získaných z poznatků z provedeného archivního výzkumu, jenž byl zároveň mohl přispět ke zpracování daného fondu ve Státním okresním archivu ve Zlíně.

# Seznam použité literatury a pramenů

## Prameny

- Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín
  - Inventární záznam evidenční číslo 6 – Důvěrné spisy 1939 – 1945
    - čísl. jedn. 5015/2/1939.
    - čísl. jedn. 526 dův./1939.
    - čísl. jedn. 647 dův./1939.
    - čísl. jedn. 91 dův./42.
    - čísl. jedn. 91 dův./1940.
    - čísl. 288/1/Pres.
  - Inventární záznam evidenční číslo 7 – Běžné spisy 1925 – 1937 a Běžné spisy 1938
    - zatčení č. 34/1938.
    - pátrání č. D/12/38.
    - pátrání č. F – 3/37.
  - Inventární záznam evidenční číslo 8 – Situační spisy 1938 – 1946
    - čísl. jedn. 192 dův./1939.
    - čísl. jedn. 3 dův./1940.
  - Inventární záznam evidenční číslo 14 – Oběžníky
    - vládní nařízení č. 89/1942 Sb. z a n.
- Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Okresní četnické velitelství Zlín<sup>202</sup>
  - Karton 8, Inventární záznam evidenční číslo 7
    - zatčení č. 8/1937.
    - zatčení č. 11/1937.
  - Karton 9, Inventární záznam evidenční číslo 7
    - zatčení č. 55-57/1938.
- Muzeum Policie ČR v Praze

---

<sup>202</sup> V průběhu archivního výzkumu došlo v rámci úpravy fondu k přečíslování inventárních záznamů.



- PINKAS, Oldřich; ERHART, Josef. *Sbírka četnických předpisů*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1923. 216 s.
- *Věstník četnictva*, 1923, ročník 5, 576 s.
- *Věstník četnictva*, 1928, ročník 10, 346 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1923. 690 s.
- *Příručka schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1924. 643 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický podpůrný fond, 1927. 363 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1931. 444 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1932. 424 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1933. 432 s.
- *Kalendář československého četnictva*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1937. 463 s.
- *Kalendář četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1940. 390 s.
- *Kalendář četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Masarykův četnický a vzdělávací podpůrný fond, 1941. 398 s.
- *Kalendář četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Četnický vzdělávací a podpůrný fond, 1942. 395 s.
- Muzeum Jihovýchodní Moravy ve Zlíně
  - Společensko-vědní oddělení, badatelský výzkum Mgr. Kateřiny Czinogové
    - sídla četnické stanice a okresního četnického velitelství ve Zlíně.
- Právní předpisy
  - Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu Československého.
  - Zákon č. 1/1895 ř. z. o četnictvu ze dne 25. prosince 1894.
  - Zákon č. 2/1918 Sb. z. a n. ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém.

- Zákon č. 117/1852 ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.
- Zákon č. 89/1885 ř. z. o robotárnách a polepšovnicích ze dne 24. května 1885.
- Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu ze dne 14. dubna 1920
- Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n. ze dne 31. ledna 1928, jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti.
- Zákon č. 39/1928 Sb. z. a n. ze dne 13. března 1928 o ochraně domácího trhu.
- Zákon č. 52/1935 Sb. z. a n. ze dne 28. března 1935 o pobytu cizinců.
- Vládní nařízení č. 306/1939 Sb. z. a n. ze dne 9. listopadu 1939 o změně některých ustanovení trestního zákona a trestního řádu.
- Zákon č. 218/1920 Sb. z. a n. ze dne 31. března 1920, kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany.
- Zákon č. 125/1927 Sb. z. a n. o organizaci politické správy ze dne 14. července 1927.
- Zákon č. 126/1920 Sb. z. a n. o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé ze dne 29. února 1920.
- Zákon č. 230/1922 Sb. z. a n. o sborech stráže bezpečnosti ze dne 13. července 1922.
- Zákon č. 116/1934 Sb. z. a n. ze dne 19. června 1934 o povinném očkování příslušníků vojska a četnictva a některých jiných osob proti nakažlivým nemocem.
- Zákon č. 186/1920 Sb. z. a n. ze dne 19. března 1920 o úpravě služebních požitků československého četnictva.
- Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. ze dne 11. března 1931 o trestním soudnictví nad mládeží.
- Nařízení vlády č. 198/1922 Sb. z. a n. ze dne 14. července 1922 o evidenci soudních provinilců a sbírání dat pro účely kriminalistické statistiky.
- Výnos vůdce říšského kancléře 75/1939 Sb. z. a n. ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava.
- Vládní nařízení č. 89/1942 Sb. z. a n. ze dne 9. března 1942 o preventivním potírání zločinnosti.
- Zákon č. 165/1920 Sb. z. a n. ze dne 16. března 1920, jímž se vláda zmocňuje zřizovati státní policejní úřady.
- Zákon č. 306/1924 Sb. z. a n. ze dne 19. prosince 1924.

- Zákon č. 208/1931 Sb. z. a n. ze dne 17. prosince 1931 o zřizování státních policejních úřadů.
- Nařízení vlády č. 295/1922 Sb. z a n. ku provedení zákona o sborech stráže bezpečnosti ze dne 5. října 1922.
- Vládní nařízení č. 51/1936 Sb. z. a n. ze dne 6. března 1936 o organizaci policejní správy a služby a o některých jiných opatřeních v oboru vnitřní správy.
- Vládní nařízení ze dne 27. ledna 1939 o domovní evidenci obyvatelstva a některých opatřeních omezujících jeho pohyb.

## Literatura

- MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva II. (Československá republika 1918 – 1939)*. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. 231 s.
- MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III. (Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát 1939 – 1945)*. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 2001. 231 s.
- STRAUS, Jiří. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. 1. vydání. Praha: Police History, 2003. 200 s.
- MACHUTOVÁ, Marcela. Daktyloskopie. *Linka 158*, roč. 1994, č. 3, s. 21.
- JURČÁK, Karel. Historie četnické stanice ve Vizovicích. *Vizovské noviny*, 2006, roč. 21, č. 11, s. 25-26.
- MORAVČÍK, Ctibor. *Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 19 s.
- ROUBÍK, František. Pokusy o zřízení četnictva v Čechách. In *Sborník věd právních a státních*. Praha: [s.l.], 1939, s. 187 – 188.
- BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. 1. vydání. Praha: Východočeské tiskárny, 1978. 96 s.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918 – 1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky 1918 – 1929*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. 576 s.
- JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 520 s.
- SPEYCHAL, Robert a kol. *Stráž obrany státu*. 1. vydání. Praha: MV&H, 2002. 64 s.
- ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. 3. doplněné vydání. Praha, 1932. 576 s.

- POVONDRA; PINKAS. *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*. 1. vydání. Kroměříž: Nakladatelství J. Gusek, 1922. 120 s.
- PEŠEK, Jiří. Vzdělávání, výchova a výcvik četnictva a policejních sborů stráže bezpečnosti v letech 1918-1938. *Policista*, roč. 1997, č. 6, s. 30-31.
- ŠEVČÍK, Alfons. Moderní četnictvo v boji se zločinem. *Věstník československé společnosti pro právo trestní*, 1935, roč. 11, č. 1-2, s. 22-34.
- POLÁČEK, František. Ochrana četnické cti. *Soudcovské listy*, 1933, roč. 14, č. 12, s. 234-235.
- FARA, František. *Četnické vzpomínky*. 1. Vydání. Praha: Radan Lášek – Codyprint, 2002. 140 s.
- KALLAB, Jaroslav; HERRNRITT Vilém. *Trestní zákony československé*. 3. vydání. Praha: Československý Kompas, 1933. 1438 s.
- KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné (část obecná i zvláštní)*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1935. 337 s.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Trestní právo hmotné – část zvláštní*. 1. vydání. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1948. 104 s.
- SLÁDEČEK, Josef. *O zločinech a trestech*. 1. vydání. Praha: Bursík a Kohout, 1893. 128 s.
- GALAŠ, Radek. *Vzdělávání u četnictva [online]*. *Policista.cz*, 9. června 2009 [citováno 10. února 2014]. Dostupné na <<http://www.policista.cz/clanky/reportaz/vzdelavani-u-cetnictva-536/>>
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.

## Shrnutí

MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918 – 1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Olomouc, 2014.

Tato diplomová práce se zaměřuje na deskripci právní úpravy československého četnictva v první polovině 20. století. Československé četnictvo bylo vojensky organizovaným strážním a bezpečnostním sborem, který plnil rozličné úkoly k zajištění veřejného pořádku na celém území Československé republiky. Práce poskytuje ucelený a komentovaný výklad ustanovení zákona o četnictvu z roku 1920, jenž nahradil původní recipovaný říšský zákon o četnictvu. Znázornění fungování četnictva na území Československé republiky je reflektováno na činnosti Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín, kdy tyto informace pocházejí z provedeného archivního výzkumu z nezpracovaných dochovaných archiválií. Takto získané poznatky, jež jsou v diplomové práci zpracovány, nebyly doposud v kruzích odborné veřejnosti publikovány. Přínosem této diplomové práce je kromě seznámení s danou problematikou podat s ohledem na omezený rozsah ucelený výklad klíčové právní úpravy četnictva a jeho organizace a názorně vyobrazit aplikaci právní předpisů na činnost sboru v praxi. Provedený výzkum by rovněž mohl urychlit zpracování předmětného fondu ve Státním okresním archivu ve Zlíně.

## **Klíčová slova**

Československé četnictvo, zákon o četnictvu, četnictvo v první polovině 20. století, četnictvo v období Protektorátu Čechy a Morava, Četnická stanice Zlín, Okresní četnické velitelství Zlín, správní právo.

## **Abstract**

MÁLEK, Jan. *Development, history and activities of the gendarmerie in Czechoslovakia in the years 1918 - 1945 for example of Gendarme station Zlín and District gendarmerie headquarters Zlín*. Diploma thesis. Palacky University in Olomouc, Faculty of Law. Olomouc, 2014.

The diploma thesis deals with legal regulation of the Czechoslovak gendarmerie in the first half of the 20th century. Czechoslovak gendarmerie was military organized security guard and choir and it performed a variety of tasks to ensure law and order on the whole territory of the Czechoslovak Republic. Thesis provides a complete and commented interpretation of legal regulations of the gendarmerie from year 1920, which replaced the original imperial law of the gendarmerie – this act replaced the imperial act of the gendarmerie. The theoretical interpretation is subsequently compares to the real functioning of the Czechoslovak gendarmerie and it is reflected in activities of Gendarme station Zlín and District gendarmerie headquarters Zlín. This information comes from archival research of which was carried from unprocessed preserved archive materials and these findings from archival research have not yet been published in professional community. The contribution of this diploma thesis should not be only introduction to the issue and description of the issue, but also conducted archival research that contributes to the processing of the funds at the State district archives in Zlín. The diploma thesis brings implementation of legal norms on the real cases and thesis nearer acquaints with application of legal regulations on the activities of the gendarmerie in practice.

## **Keywords**

Czechoslovak gendarmerie, Act of the gendarmerie, gendarmerie in the first half of the 20th century in the Czechoslovakia, gendarmerie in the Protectorate of Bohemia and Moravia, Gendarme station Zlín, District gendarmerie headquarters Zlín, administrative law.